

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta

Bakalářská práce

DIGITÁLNÍ TECHNOLOGIE V ŽIVOTĚ ČESKÝCH ŠKOL

Autorka práce: Markéta Jančijová
Vedoucí práce: Mgr. Josef Nota, Ph.D.
Studijní obor: Pedagogika volného času

2024

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem autorkou této kvalifikační práce a že jsem ji vypracovala pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu použitých zdrojů.

V Českých Budějovicích dne 20. 2. 2024

.....

Markéta Jančijová

Poděkování

Mé poděkování patří Mgr. Josefu Notovi, Ph.D., za odborné metodické vedení a ochotu, kterou mi v průběhu zpracování bakalářské práce věnoval. Také bych ráda poděkovala všem učitelům a rodičům, kteří si našli čas k rozhovorům a zúčastnili se mého výzkumu. Na závěr bych chtěla poděkovat své rodině a přátelům za jejich podporu, které si vážím.

Obsah

Úvod.....	5
1 Digitální technologie v českých školách.....	6
1.1 Digitální kompetence.....	6
1.2 Digitální kompetence pedagoga	7
1.3 Digitální kompetence žáka	8
1.4 Digitální technologie	9
1.5 Moderní technologie ve výuce	11
2 Prostředí dnešní digitalizované školy.....	16
2.1 Rodič v prostředí digitalizované školy	16
2.2 Požadavky na vzdělávání žáka v prostředí digitalizované školy.....	18
2.3 Požadavky na pedagoga v prostředí digitalizované školy	18
2.4 Digitální technologie a alternativní koncepce vzdělávání.....	19
3 Praktická část.....	22
3.1 Motivace k výzkumu	22
3.2 Pilotní šetření.....	22
3.2.1 Cíl pilotního šetření.....	22
3.2.2 Základní údaje o pilotním šetření.....	22
3.2.3 Metoda pilotního šetření a technika sběru dat.....	24
3.2.4 Etika pilotního šetření	25
3.3 Analýza rozhovorů s ohledem na cíl pilotního šetření	25
3.3.1 Pedagogové a jejich postoj k digitalizaci	25
3.3.2 Rodiče a jejich postoj k digitalizaci	29
3.3.3 Reflexe očekávání a přání ve vztahu k digitalizaci vzdělávání.....	32
4 Diskuse a závěr.....	38
Seznam použitých zdrojů.....	43
Seznam použitých zkratk.....	50
Seznam obrázků	51
Seznam příloh	52
Přílohy	53
Abstrakt.....	62
Abstract.....	63

Úvod

Od září 2023 se předmět informatika stal poprvé povinnou součástí rozvrhu pro všechny žáky čtvrtých a pátých ročníků, což představuje nový krok ve vzdělávání jak pro děti, tak pro učitele. Didaktika informatiky je mladá v porovnání s jinými oborovými didaktikami, což představuje pro prvostupňové učitele výzvu. Tato bakalářská práce se zaměřuje na zkoumání postoje pedagogů a rodičů k výchově a vzdělávání v oblasti digitálních technologií (dále DT). V tomto textu používám termín **nová informatika** ve významu témat ve výuce, která se nově objevila po revizi v Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání.

Teoretická část práce se zabývá historicky postupným pronikáním důležitosti vzdělávání ke vztahu k technologiím do legislativních dokumentů, ze kterých školy vycházejí. Vymezuje nové pojmy, které se začaly s novou dekádou digitalizace českého školství objevovat v diskuzích, a zmíní se o změnách Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání (dále RVP ZV) v oblasti nové informatiky a digitálních kompetencí.

Praktická část bude zpracována formou pilotního šetření. Sběr dat bude realizován v prostředí běžných základních škol (dále ZŠ) i na školách, které se profilují jako alternativní. Rozhovory budou vedeny s učiteli a rodiči ze tří předem dohodnutých základních škol. Zaměří se na reálný postoj učitelů a rodičů k využívání digitálních technologií ve výuce a následně budou výpovědi respondentů analyzovány vzhledem k výzkumné otázce.

Cílem této práce je zjistit, jak pedagogové a rodiče vnímají problematiku sílícího trendu rozvíjení digitálních kompetencí již na prvním stupni základních škol, a zjištěná fakta ověřit v kontextu českých základních škol.

1 Digitální technologie v českých školách

První kapitola této práce se zaměří na uvedení do problematiky výchovy a vzdělávání z pohledu digitalizace českého školství a zvláštní pozornost bude věnována dokumentům a strategiím, které se týkají postupného zavádění informačních a komunikačních technologií do základních škol.

„V současném životě společnosti je nevyhnutelný nástup digitalizace a využívání moderních technologií ve všech oblastech. Původně byl termín digitalizace používán v souvislosti s digitalizací textů knih nebo dokumentů, dnes již ale moderní technologie zasahují dále. Obecně digitalizace hledá možnosti zkvalitnění služeb postavených na digitálních technologiích. Digitalizace společnosti souvisí s používáním digitálních technologií průřezem celé populace, kdy se důsledky digitalizace projevují ve zvýšení kvality života v celé řadě oblastí. Týká se tak běžného pracovního, soukromého i společenského života. Transformace společnosti na společnost digitální je založena na rozvoji schopností jednotlivců s těmito technologiemi zacházet a přizpůsobovat se tak novým způsobům a opouštět zastaralé metody. Člověk tak postupně získává tzv. digitální kompetence.“¹

Digitalizace a vhodné využívání digitálních nástrojů přináší mnoho ekonomických a společenských výhod. Postupná digitalizace tak i nutně přináší tlak na změnu vzdělávacího systému, který by měl tuto skutečnost reflektovat. Na tuto skutečnost reaguje vládní dokument Strategie digitálního vzdělávání, kde je zmíněna potřeba rozvoje digitální gramotnosti v souvislosti se zaváděním digitálních technologií (včetně primárního vzdělávání).²

Digitalizaci ve výchově a vzdělávání lze stručně charakterizovat jako začleňování DT do výchovy a výuky. Moderní technologie se staly běžnou součástí našich životů, jejich zavádění a využívání lze pozorovat i ve vzdělávacích systémech a samotných školských institucích. Tou klíčovou změnou je pak digitalizace ve smyslu začleňování technologií do práce učitelů, zejména tedy do školní výuky.³

1.1 Digitální kompetence

Pro učení, práci a společenský život jedince má v současném životě velký význam také dovednost správného přístupu a způsobu práce s DT. Cíl digitální kompetence lze

¹ SERAFÍN, Čestmír a DEPEŠOVÁ, Jana. *Digitalizace a digitální technologie ve školství*. Online. Trendy ve vzdělávání, 2018, roč. 11, č. 2, s. 68–77. Dostupné z: <https://tvv-journal.upol.cz/pdfs/tvv/2018/02/08.pdf>. [cit. 2024-01-10].

² Tamtéž.

³ ZOUNEK, Jiří; ZÁLESKÁ, Klára a JUHAŇÁK, Libor. *Výuka s využitím IXT v mezinárodní perspektivě: Na cestě k moderní pedagogice*. Online. Lifelong Learn, 2020, roč. 1, č. 10, s. 57–93. Dostupné z: https://lifelonglearning.mendelu.cz/media/pdf/LLL_20201001057.pdf. [cit. 2024-01-10].

definovat jako kritickou, sebevědomou a zodpovědnou schopnost práce s DT v kontextu vlastní profese, zábavy nebo vzdělávání. Velký důraz se v dnešní době přikládá schopnosti orientace v množství digitálně přenášených informací. Rozlišují se kompetence, které se zaměřují na práci s obsahem, a kompetence spjaté s dovednostmi DT fyzicky ovládat. Základem možného rozvoje digitálních kompetencí jsou teoretické znalosti, praktické dovednosti a také postoje a schopnosti, které lze v oblasti DT využít. Dle účelu se označují jako kompetence uživatelské, které souvisejí s volným časem, a profesní, používané zejména v pracovním prostředí IT profesních specializací s vyšší úrovní dosažených dovedností.⁴ Člověk, který je díky vzdělávání v této oblasti vybaven znalostmi a dovednostmi v práci s digitálními nástroji, je z pohledu konceptu MŠMT připraven pro vstup na pracovní trh.

1.2 Digitální kompetence pedagoga

V této podkapitole se zaměřím na digitální kompetence pedagoga a definování toho, co by měl učitel pracující s technologiemi umět.

Přehodnocujeme nejen obsah výuky ve školách, ale také způsob, jakým probíhá výuka. To je klíčovým prvkem trendů digitálního vzdělávání, které ovlivňují základní a střední školy v Česku. Profese učitele je regulovaná a vyžaduje splnění náročných požadavků na vzdělání a dovednosti.⁵

DT nabízejí nekonečné možnosti pro inovativní výuku a pedagogové by měli být otevření novým způsobům využití technologií. Je tedy důležité, aby pravidelně investovali čas do svého profesního rozvoje a udržovali krok s novými trendy a nástroji v digitálním vzdělávání. Samozřejmostí dnešní doby by měla být schopnost efektivně využívat DT jak pro vlastní profesní pedagogický rozvoj, tak pro vytváření a poskytování vzdělávacích zkušeností. To zahrnuje schopnost používat různé typy softwaru a aplikací, porozumění digitálním nástrojům pro výuku a schopnost i kriticky hodnotit online obsah. Pedagogové by měli být schopni se rychle přizpůsobovat novým nástrojům a metodám výuky. Digitální vzdělávání často zahrnuje také spolupráci a komunikaci online, proto by měli být například schopni efektivně komunikovat se studenty, rodiči a kolegy pomocí digitálních prostředků. Flexibilita a otevřenost změnám jsou nároky na úspěšného pedagoga dnešní doby. Koncept digitálních kompetencí pedagogů vychází z evropského rámce DigCompEdu (Digital Competence Framework for Educators), který byl přeložen do češtiny a detailně rozpracován do jednotlivých fází. Tento rámec je integrován do vzdělávacího procesu na pedagogických

⁴ EDU. *Digitální kompetence v RVP ZV*. PDF. Online. Praha: Národní pedagogický institut ČR, 2023. Dostupné z: <https://revize.edu.cz/files/npo-uzlove-body-v2.pdf>. [cit. 2023-12-03].

⁵ NEUMAJER, Ondřej. Trendy digitálního vzdělávání v roce 2023. Online. *Řízení školy*. 2023, roč. 2023, č. 12. Dostupné z: <https://www.rizeniskoly.cz/casopisy/rizeni-skoly/trendy-digitalniho-vzdelavani-v-roce-2023.m-11775.html>. [cit. 2024-04-04].

fakultách i dalších fakultách připravujících učitele. Slouží jako návod, jak by měl být učitel v dnešní době odborně a dovednostně vybaven pro efektivní využití digitálních technologií ve výuce. Jeho překlad a další informace jsou k dispozici na Metodickém portálu RVP.cz.⁶

Ve spolupráci s Evropskou komisí zpřístupnilo MŠMT pro školy dvě online aplikace. Profil Učitel²¹ umožňuje učitelům prověřovat vlastní úroveň digitálních kompetencí.⁷ Selfie ověřuje připravenost celé školní komunity na začlenění DT do výuky, do učení a do hodnocení žáků.⁸

Ve vypracované analýze Profil Učitel²¹ Bořivoj Brdička shrnuje digitální pedagogiku takto: „*Učitel musí být schopen pro dosažení aktuálních výukových cílů vybrat vždy ten nejvhodnější postup (zařízení, nástroj, aplikaci), včetně kvalifikovaného rozhodnutí technologie v dané situaci nepoužít. Spojení digitálních technologií s pedagogickou vědou je nezbytnou nutností, chceme-li zajistit, aby se proces digitalizace celé společnosti vyvíjel pro lidstvo přijatelným způsobem. Pochopme konečně, že i budoucnost pedagogiky je digitální!*“⁹

1.3 Digitální kompetence žáka

Digitální kompetence po revizi RVP pro první stupeň ZŠ lze definovat jako schopnost vhodného, samostatného a zodpovědného používání DT v rámci vzdělávání, zábavy a práce. Dle záměru a cíle se opět dělí na kompetence pro dovednost ovládnutí DT a na kompetence zaměřené na práci s obsahem.¹⁰

Jako průřezová kompetence (prolínající výukovými předměty) napomáhá prohlubovat další kompetence, jako jsou komunikace, základní dovednosti v matematice a přírodních vědách, a v neposlední řadě dovednosti jazykové, jak je uvedeno v článku Dr. Rjiny Vuorikari.¹¹

Digitálními kompetence na 1. stupni ZŠ lze dle revize RVP ZV prohlubovat například ve výuce matematiky nebo českého jazyka zařazováním činností k prohlubování digitálních schopností. Ve vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět je možné motivovat žáky k prožívanému tématu digitálním záznamem pěstitelských

⁶ RŮŽIČKOVÁ, Daniela a BRDIČKA, Bořivoj. *Evropský rámec digitálních kompetencí pedagogů DigCompEdu*. Online. In: Metodický portál RVP, 24. 9. 2018. Dostupné z: <https://spomocnik.rvp.cz/clanek/21855/EVROPSKY-RAMEC-DIGITALNICH-KOMPETENCI-PEDAGOGU-DIGCOMPEDU.html>. [cit. 2023-12-08].

⁷ *Profil Učitel²¹*. Online. Dostupné z: <https://ucitel21.rvp.cz/>. [cit. 2024-03-28].

⁸ EVROPSKÁ KOMISE. *Selfie: A tool to support learning in the digital age*. Online. Dostupné z: <https://education.ec.europa.eu/cs/selfie>. [cit. 2024-03-28].

⁹ BRDIČKA, Bořivoj. Analýza počátečního stavu realizace dílčího úkolu vládou sledované Strategie digitálního vzdělávání. Online. *Profil Učitel*. 2017, č. 21, s. 13. Dostupné z: https://clanky.rvp.cz/wp-content/uploads/prilohy/21757/Pu21_analyza.pdf [cit. 2024-04-04].

¹⁰ EDU. *Digitální kompetence v RVP ZV*.

¹¹ Srov. TEACHER ACADEMY. *Získání digitální kompetence – úkol pro občana 21. století*. Online. In: European Commission, 2015 Dostupné z: <https://school-education.ec.europa.eu/en>. [cit. 2023-12-12].

pokusů. V tělesné výchově zaznamenáváním doby trvání pohybových aktivit. V hudební výchově mohou žáci rozvíjet digitální kompetence hrou na elektronické hudební nástroje a záznamem vlastních hudebních aktivit. Ve výtvarné výchově pedagog rozvíjí digitální kompetence vyhledáváním, nalézáním a sdílením neobvyklých tvůrčích postupů a uměleckých děl s dodržováním respektu k autorským právům. Výbornou motivací může být využívání vzdělávacích aplikací a programů ve výuce cizích jazyků pro osvojování slovní zásoby. Pedagog by měl rozvíjet digitální kompetence žáků vlastním vzorem v kritickém přístupu k hodnocení důvěryhodnosti získaných informací a tyto ověřovat z více zdrojů.¹²

1.4 Digitální technologie

Podle Pedagogického slovníku jsou informační a komunikační technologie moderní didaktické a audiovizuální prostředky založené na počítačích a telekomunikačních službách, které nabízejí uživatelům snadný přístup k informacím v digitální podobě.¹³

Obvykle se DT rozlišují na tradiční a moderní. Mezi tradiční technologie se řadí ty, které zprostředkovávají obrazové, poslechové nebo audiovizuální informace. Jsou to např. promítací přístroje, zvukové přístroje, přístroje a zařízení umožňující záznam a reprodukci zvuku nebo obrazu (eventuálně obojího současně), zpětné projektory, zařízení pro zvětšování obrázků a předmětů, zařízení pro sledování mikroskopických objektů na televizoru. Mezi moderní technologie se řadí např. počítač s didaktickým programem, jazykové laboratoře, multimediální výukové systémy, smart produkty jako interaktivní tabule a hlasovací zařízení, vizualizéry (viz obr. 1, 2, 3, 4) apod.¹⁴

Technologie využívané v dnešní době jsou například:



Obr. 1: Notebook HP 255 G8

¹² EDU. *Informatické myšlení na 1. stupni*. Online. Praha: Národní pedagogický institut, 2021 [cit. 2023-02-08]. Dostupné z: <https://revize.edu.cz/clanky/informaticke-mysleni-na-1-stupni-zs>. [cit. 2023-12-03].

¹³ PRŮCHA, Jan; WALTEROVÁ, Eliška a MAREŠ, Jiří. *Pedagogický slovník*. 7., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0403-9, s. 139.

¹⁴ POKORNÝ, Martin. *Digitální technologie ve výuce*. 1. díl. Kralice na Hané: Computer Media, 2009. ISBN 978-80-7402-012-4, s. 54.

Notebook neboli přenosný počítač, který slouží stejným účelům jako stolní počítač a umožňuje flexibilní využití ve vzdělávacím procesu.



Obr. 2: SMART response – hlasovací zařízení

Response zařízení je součástí radiového hlasovacího systému. S jeho pomocí může učitel snadno a rychle ověřit zajímavou formou znalosti žáků ve třídě, kdy se zapojí všichni současně.



Obr. 3: SMART vizualizér pro záznam i projekci

Vizualizér je webová 3D vizualizační zařízení založené na umělé inteligenci využívané pro záznam a projekci jakýchkoli dat a souborů.



Obr. 4: SMART Activ pero

Smart aktiv pero pro jemné a snadné ovládání kapacitního dotykového displeje interaktivních tabulí.

1.5 Moderní technologie ve výuce

V této části se čtenář seznámí s historií přístupu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (dále MŠMT) k implementaci DT ve výuce základních škol v České republice.

Existuje mnoho faktorů, které ovlivňují změny v oblasti školství. Tyto faktory zahrnují i schopnost učitelů reagovat na změny v obsahu vzdělávání jednotlivých předmětů a také možnosti, které přináší rychle se rozvíjející technologie. Podle Heluse je hlavním cílem vzdělávání v budoucnosti chránit lidi před šokem z budoucnosti a pomáhat jim budoucnost aktivně vytvářet a přizpůsobovat se jí.¹⁵

Počátky zařazování technologií do vyučování jsem osobně zaznamenávala v 80. letech. V ekonomicky a technologicky zaostalejší Československé socialistické republice se uskutečňovaly oproti západnímu světu spíše pozvolným přechodem. Od promítacích přístrojů přes meotary (viz obr. 5), psací stroje (viz obr. 6), kalkulačky (viz obr. 7) až k prvním počítačům (viz obr. 8).

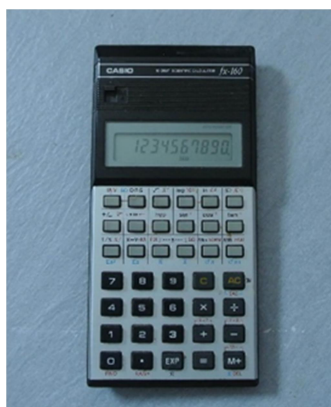


Obr. 5: Zpětný projektor Meotar



Obr. 6: Mechanický psací stroj Consul

¹⁵ HELUS, Zdeněk in CHOCHOLOVÁ, Svatava; PÁNKOVÁ, Markéta a STEINER, Martin (ed.). *Jan Amos Komenský – odkaz kultury vzdělávání*. Praha: Academia, 2009. ISBN 978-80-200-1700-0, s. 347.



Obr. 7: Kalkulačka – první technika v českých školách

V 90. letech se na školách začínají zřizovat počítačové učebny, které jsou zpočátku využívány v rámci počítačových kroužků nebo nepovinného předmětu informatika. Žáci se zde seznamovali se základy práce s výpočetní technikou, aplikacemi pro běžnou uživatelskou práci a také se základy algoritmizace a programování. Do kontaktu s počítači a informačními technologiemi postupně přicházeli prakticky všichni žáci.¹⁶



Obr. 8: IBM 286 Personal Computer XT (též IBM PC/XT)¹⁷

Po sametové revoluci v roce 1989, kdy nastala celá řada společenských změn, lze zaznamenat i v tehdejší Československé federativní republice enormně rychlý nástup tzv. generace počítačů. Velké společnosti, které se prosazují na trhu práce, stále více preferují u nových i stávajících zaměstnanců vzdělávání v oblasti DT, a vzniká proto tlak také na vzdělávací systém.

Změna přichází v roce 2014, kdy dne 9. července byla usnesením č. 538 vládou schválena Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2020, a to na základě zhodnocení aktuálního stavu vzdělávacího systému. Tento dokument hrál klíčovou roli ve vzdělávací politice České republiky v letech 2014–2020 a otevřel dveře pro čerpání finančních prostředků z Evropské unie. Poukazuje na potřebu zlepšení výuky

¹⁶ ZOUNEK, Jirí a ŠEĐOVÁ, Klára. *Učitelé a technologie: mezi tradičním a moderním pojetím*. Brno: Paido, 2009. ISBN 978-80-7315-187-4.

¹⁷ Zkratka z X-tended Technology nebo IBM 5160) je v informatice označení osobních počítačů uvedených firmou IBM, kterými byly vybavovány první počítačové učebny v 80. letech.

prostřednictvím průběžné modernizace vzdělávací infrastruktury s důrazem na podporu informačních a komunikačních technologií. Tento dokument vytváří nové příležitosti v rámci školního vzdělávání, ale také poskytuje základ pro celoživotní učení a adaptaci na život ve společnosti, který je zásadně ovlivněn rozvojem DT.¹⁸

V této době se je již možné setkat s moderními stolními počítači, chytrými telefony, tablety a notebooky i ve většině domácností. Jinak tomu není ani ve vybavení škol, na které je kladen nárok vysokých standardů. Školy nejen rozšiřují nabídku v možnostech, které skýtá jejich prostor pro možné budoucí žáky, ale musejí držet krok s dobou a pokrokem v rychle se měnícím zdokonalování současných technologií, a tak reagovat zajištěním nových přístrojů a obměnou vybavení dle nároků moderní doby. S tím také souvisí nárůst nároků ze strany vzdělávaných dětí na výuku, která musí dostačovat a držet krok se světovými trendy.

Dne 19. října 2020 vláda ČR schválila Strategii vzdělávací politiky ČR pro období do roku 2030+. Hlavním cílem tohoto klíčového dokumentu je aktualizovat vzdělávací systém České republiky v průběhu dekády 2020–2030 a nadále. Tímto způsobem reaguje na aktuální trendy, které proměňují mnoho oblastí lidské aktivity. Jeho primárním záměrem je posílit získávání kompetencí nezbytných pro aktivní účast v občanském, profesním a osobním životě a zdůrazňuje důležitost snižování nerovností v přístupu ke kvalitnímu vzdělání s cílem maximalizovat rozvoj potenciálu dětí, žáků a studentů.¹⁹

Přípravenost českých škol velice jasně prověřila doba covidové pandemie a s ní spojený nutný, rychlý a neplánovaný přechod výuky na distanční vzdělávání. Distanční forma vzdělávání je výuka založená na samostudiu, která neprobíhá v učebnách a nevyžaduje se osobní účast učitelů a studentů ve škole. Student se školou komunikuje např. prostřednictvím počítačových interaktivních programů, e-mailu, internetu. Celá naše společnost byla postavena před nelehký úkol, se kterým se školy vyrovnávaly rozdílně.²⁰

V roce 2021 MŠMT pak vznáší kritiku ke vzdělávání, jelikož se ukázalo, že stále dostatečně nedocházelo k reflexi masivního nástupu nových technologií a umělé inteligence. Pedagogové, žáci a ani rodiče žáků ve velké míře nedokázali dostát nárokům na ně kladeným v distanční výuce a na podkladě těchto zkušeností

¹⁸ MŠMT. *Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2020*. PDF. Online. Dostupné z: https://www.msmt.cz/uploads/Strategie_2020_web.pdf. [cit. 2023-12-07].

¹⁹ MŠMT. *Strategie vzdělávací politiky ČR do roku 2030+*. Online. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/strategie-2030>. [cit. 2023-11-30].

²⁰ ČERNÝ, Michal; CHYTKOVÁ, Dagmar; MAZÁČOVÁ, Pavlína a ŠIMKOVÁ, Gabriela. *Distanční vzdělávání pro učitele*. Brno: Flow, 2015. ISBN 978-80-905480-7-7.

ministerstvo připravilo metodické materiály k výuce pro další období.²¹ V platném Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání (RVP ZV), který začal platit dne 1. 9. 2021, je obor Informační a komunikační technologie (ICT) nahrazen oborem Informatika, jehož nový obsah je zaměřen na podporu rozvoje informatického myšlení.²² Nově vytyčené cíle RVP ZV se soustředí na pomoc žákům s orientací v digitálním prostředí současného světa, který je obklopuje a ve kterém budou muset po dokončení vzdělání obstát. Nová vzdělávací oblast Informatika přináší do vzdělávacího systému novou klíčovou kompetenci – digitální.

Tato pedagogická koncepce předpokládá, že po absolvování základního vzdělávání by měl žák umět efektivně využívat běžně dostupná digitální zařízení, aplikace a služby jako přínos jak při učení, tak i v běžném životě ve společnosti. Měl by umět rozpoznat a rozhodnout, jaké technologie použít pro řešení konkrétních problémů nebo úkolů, chránit své zdraví před nepříznivými účinky digitálních technologií a jednat v souladu s morálními zásadami při sdílení informací, komunikaci a spolupráci v online prostředí.²³

V souvislosti s revidovanými RVP a s tím souvisejícími inovacemi ve vzdělávání v kontextu digitalizace byl školám dne 20. 12. 2022 rozeslán další důležitý pokyn pod názvem Avízo školám. Tento pokyn informuje školy, jak získat finanční prostředky pro digitalizaci škol na základě tzv. stimulačního balíčku z fondu obnovy Evropské unie Next Generation EU, a to na nákup digitálních učebních pomůcek, mobilních zařízení a na pokrytí potřeb znevýhodněných žáků. Ministerstvo školství pokračuje v digitalizaci škol a v roce 2024 budou stanoveny další finanční prostředky pro základní, střední školy a konzervatoře. Školy budou moci na základě analýzy potřeb pořídit pro své žáky pokročilé digitální učební pomůcky pro rozvoj informatického myšlení a digitálních kompetencí, pokud nebyly vytvořeny v roce 2022. Zároveň v rámci prevence digitální propasti budou moci do již vytvořeného mobiliáře doplnit další mobilní digitální zařízení, která jsou určená k zápůjčce žákům tak, aby nebyli znevýhodněni tím, že nevládní nebo nemají k dispozici vlastní zařízení. Žáci se díky této finanční intervenci mohou kdykoliv zapojovat do vzdělávání se zapůjčeným digitálním zařízením (notebookem, tabletem, chytrým telefonem) ve škole, doma nebo v zájmových kroužcích apod. Pro školy byl také na webu edu.cz spuštěn program Digitalizujeme, kde je možné přes IT guru konzultovat nákup digitálních pomůcek. Správce s IT konzultanty pomůže nastartovat či vylepšit strategické plánování školy v oblasti

²¹ MŠMT. *MŠMT: Dopis ředitelům škol ohledně první etapy otevírání škol*. Online. In: Pedagogické info, 27. 3. 2021. Dostupné z: <https://www.pedagogicke.info/2021/03/msmt-dopis-reditelum-skol-ohledne-prvni.html>. [cit. 2023-12-13].

²² Srov. MŠMT. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. Online. In: Národní pedagogický institut, 2021. Dostupné z: <https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcovy-vzdelavacici-program-pro-zakladni-vzdelavani-rvp-zv/#rvp-zs-2023>. [cit. 2023-11-23], s. 14.

²³ Srov. tamtéž, s. 13.

správy a rozvoje digitální infrastruktury školy. Školy se nově začínají zaměřovat na tzv. digitální gramotnost, což je soubor kompetencí, znalostí, schopností, postojů a hodnot, které umožňují jedinci bezpečně, kriticky a tvůrčím způsobem využívat digitální technologie při práci, učení, ve volném čase a při zapojení do společenského života. V době, kdy jsou digitální dovednosti základním průřezem dnešních kompetencí, nelze bez nich plnit další klíčové kompetence u žáků. Základním přínosem těchto digitálních kompetencí je jejich praktické použití při různých aktivitách a při řešení různých situací. Jak se mění způsob a rozsah využívání digitálních technologií ve společnosti a v lidském životě, tak se mění i digitální kompetence.²⁴

V základním vzdělávání se nyní nově usiluje o naplňování digitálního cíle základního vzdělávání: „*Pomáhat žákům orientovat se v digitálním prostředí a vést je k bezpečnému, sebejistému, kritickému a tvořivému využívání digitálních technologií při práci, při učení, ve volném čase i při zapojování do společnosti a občanského života.*“²⁵

Od 1. 9. 2023 je nový vzdělávací plán povinný pro všechny ročníky prvního stupně a nejpozději do 1. září 2024 pro všechny ročníky druhého stupně.²⁶ Při přechodu na nový způsob vzdělávání připravilo MŠMT nově také možnost získání akreditace vzděláváním na různých českých vysokých školách v oboru ICT pro činnosti koordinátorů v oblasti ICT, kteří posléze působí na školách přímo a jsou pomocnou silou v překlenování různých obtíží s modernizací a technizací vzdělávacího systému celkově. Této možnosti školy využívají hojně, jelikož se tak urychluje řešení různých nároků vyvíjených na školy v rámci digitalizace společností. Školy tak dokáží vytvářet svoje programy a systémy, které většinou zjednoduší administrativní práci pedagogů a jsou přínosem také pro žáky a rodiče.²⁷

²⁴ MŠMT. *Digitální gramotnost v uzlových bodech vzdělávání*. PDF. Online. In: Národní pedagogický institut ČR, 2020. Dostupné z: <https://digifolio.rvp.cz/artefact/file/download.php?file=95850&view=19523>. [cit. 2023-11-11].

²⁵ Srov. MŠMT. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*, s. 9.

²⁶ RVP ZV – *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. Online. Edu.cz. 2023. Dostupné z: <https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcove-vzdelavaci-program-pro-zakladni-vzdelavani-rvp-zv/>. [cit. 2024-04-04].

²⁷ ÚLOVEC, Roman. ICT metodik, ICT koordinátor. Online. *METODICKÝ PORTÁL RVP.CZ*. Roč. 2010. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/8013/ICT-METODIK-ICT-KOORDINATOR.html>. [cit. 2024-04-04].

2 Prostředí dnešní digitalizované školy

V návaznosti na první kapitolu bude v této části práce nastíněno, jaké požadavky a nároky jsou v dnešní technologicky vyspělé a digitalizované době kladeny na rodiče, vzdělávání žáka a kompetence pedagoga.

2.1 Rodič v prostředí digitalizované školy

Na jednu stranu je možné tvrdit, že rodičovství může být v dnešní době považováno za snazší než kdykoli dříve. Jsou k dispozici veškeré materiální a nehmotné prostředky k výchově dětí stejně jako detailní informace o otázkách výchovy, které jsou důkladně prozkoumány. Nicméně na druhé straně rodičovství se nikdy nezdálo být tak složité jako v současnosti. Dostupnost obrovského množství informací, článků, výzkumů a teorií může situaci rodičů značně komplikovat, zejména když jsou tyto informace často protichůdné.

Podle Čonkové, být rodičem v současné digitalizované éře představuje výzvu z mnoha důvodů. Rodiče se zamýšlejí, jakým způsobem mohou podporovat své děti při vzdělávání v digitálním prostředí. Jedním z hlavních aspektů je vzdělávání se v oblasti digitálních technologií a internetu, aby rodiče mohli poskytovat dětem správnou výchovu a ochranu v online prostředí. Kromě toho rodiče musejí být schopni monitorovat a řídit přístup svých dětí k digitálním médiím a přizpůsobovat jejich používání podle věku a zralosti dětí. Dalším nárokem na rodiče v digitální době je naučit děti digitální gramotnosti a zodpovědnému používání technologií, což zahrnuje ochranu osobních údajů a správné chování online.²⁸

Podle Kalaše je také důležité, aby měli rodiče dostatečné informace o rizicích spojených s online světem, jako jsou nevhodné obsahy a kontakt s cizími lidmi. Rodiče by měli umět bezpečně rozpoznat varovné signály a chránit své děti před riziky digitálního světa. Kromě toho jsou na rodiče kladeny stále rostoucí nároky na organizaci času tak, aby vytvořili svůj prostor pro kvalitní rodinný čas bez digitálních rušení v aktivitách, které jsou vyvážením pro čas trávený s technikou – pohyb, rekreace a kultura.²⁹

Tématem rodičovství a digitalizace se inspiroje i mnoho autorů naučných knih. Jako příklad lze uvést Jordan Shapiro, která se svou knihou snaží zmapovat současnou situaci a přináší náhled na to, jakým způsobem mohou digitální technologie ovlivňovat

²⁸ ČONKOVÁ, Sabina. *Pohledy rodičů na využívání digitálních technologií dětmi ve věku 12 až 13 let*. Bakalářská diplomová práce. Libor JUHAŇÁK (vedoucí práce). Brno: Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Ústav pedagogických věd, 2022. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/z7ys4/Sabina_Conkova_Bakalarska_prace.pdf. [cit. 2023-12-02].

²⁹ KALAŠ, Ivan a kol. *Premeny školy v digitálnom veku*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 2013. ISBN 978-80-10-02409-4.

vztahy v rodině, výchovu dětí a další aspekty digitálního života rodiny. Ve své knize se zamýšlí nad našimi dětmi, které jako první vůbec nezažily svět bez mobilů a tabletů. Dnešní děti se podle této autorky k tomu, aby se setkaly s kamarády, vůbec nemusejí hnout zpod rodičovské střechy. Píše, že se rodiče také často obávají, že jejich dítě nebude znát všechny filmy, pohádky a hry jako ostatní děti, a mohlo by proto být vyřazeno z kolektivu vrstevníků. Tlak okolí je silná věc.³⁰

Kopecký uvádí, že děti mají dnes často možnost používat digitální technologie již od útlého věku, protože rodiče jim dávají své telefony do rukou již od prvního roku života. Když děti dosáhnou věku 7–9 let, často dostávají svůj vlastní telefon, což obvykle souvisí s nástupem na základní školu.³¹

Rodiče by se měli zajímat o digitální aktivity svých dětí, pomáhat jim při jejich využívání a vzdělávat se v této oblasti spolu s nimi. Podle Kalaše se rozvoj digitálních kompetencí na prvním stupni základních škol stává pro rodiče dětí stále důležitější. Digitální technologie se začínají na některých školách stávat nedílnou součástí vzdělávání. Rodiče se tak musejí naučit s digitálními technologiemi pracovat a podporovat své děti v jejich využívání. Rodiče tak mohou pomáhat k rozvoji stanovených výstupů digitální kompetence svých dětí.³²

Pro dospělého člověka je klíčová role průvodce, který pomáhá dětem při používání digitálních technologií. Důležité je vést s dětmi otevřený dialog a sdílet s nimi své zkušenosti, aby bylo možné získat přehled o tom, co děti online dělají. Výzkumy naznačují, že čím více rodič komunikuje s dětmi o jejich používání digitálních technologií, tím menší je pravděpodobnost, že dítě bude vykazovat rizikové chování online. Proto by měli rodiče podporovat otevřený dialog s dětmi o tom, co dělají online, místo pouhé kritiky a zákazu.³³

Celkově lze říci, že nároky na rodiče v digitalizované době jsou vysoké a je důležité, aby se rodiče vzdělávali v této oblasti a byli schopni poskytnout dětem správnou výchovu a ochranu v online prostředí.

³⁰ SHAPIRO, Jordan. *Nové dětství – Jak vychovávat děti, aby prospívaly v digitalizovaném světě*. Noxi, 2020. ISBN 978-80-8111-556-1.

³¹ KOPECKÝ, Kamil a SZOTKOWSKI, René. *E-bezpečí: Kybergrooming a sextortion (průvodce studiem)*. PDF. Online. Olomouc: Univerzita Palackého, 2018. Dostupné z: https://www.pdf.upol.cz/file/admin/userdata/PdF/VaV/2018/odborne_seminare/E-Bezpeci_-_Kybergrooming_a_sextortion.pdf. [cit. 2023-11-16], s. 21.

³² KALAŠ, Ivan a kol. *Premeny školy v digitálnom veku*, s. 146–148.

³³ UČITELSKÉ LISTY. Radka Hrdinová: „Digitální dudlík“? Když dítěti dávám ke konzumaci obsah, kterému nerozumí, ale zabaví se jím, zakládám na komplexní problém, říká odbornice. Online. 12. 12. 2022. Dostupné z: <http://www.ucitelske-listy.cz/2022/12/radka-hrdinova-digitalni-dudlik-kdyz.html>. [cit. 2023-11-20].

2.2 Požadavky na vzdělávání žáka v prostředí digitalizované školy

Kalaš reflektuje aktuální trend ve školách, který se týká integrace (DT) kdy se děti učí schopnosti používat různé online nástroje (mobilní telefony, notebooky) nejen pro práci s informacemi, ale pro spolupráci a komunikaci s učiteli a spolužáky. Požadavky a nároky jsou v současné době na žáka kladeny z hlediska jeho „digitální kompetence“ v souvislosti s digitalizací učebních pomůcek, známkovacího systému, případně žák pracuje s různými učebními materiály, které mohou být v online formě.³⁴

Skalková se zamýšlí nad podstatou vzdělávání k rozvoji digitálních kompetencí žáka, u kterého by neměl být kladen důraz pouze na množství znalostí, i když by se tyto znalosti týkaly moderní vědy a technologie. Místo toho by měl žák být schopen samostatného a kritického myšlení a používat získané znalosti k řešení problémů.³⁵

Kalaš také upozorňuje, že i v případě, že by se žák ve škole s digitálními technologiemi nepotkával, děti stejně budou používat moderní technologie pro komunikaci s přáteli, hledání informací, k hraní her a sdílení informací mimo školu. Vzdělávací systém by podle Kalaše tedy měl brát v úvahu tyto mimoškolní zkušenosti dětí, a proto by digitální technologie neměly být vyloučeny ze školního prostředí.³⁶

Souhrnem lze říci, že žák v prostředí digitalizované školy musí získat nové dovednosti a schopnosti, aby dokázal efektivně využívat digitální technologie pro své vzdělávání. Úkolem pedagogů dnešní doby je se s tímto faktem vyrovnat a nastavit odpovídající přístupy. Didaktička a garantka kurikula pro 1. stupeň ZŠ v Národním pedagogickém institutu ČR Hana Havlínová potvrzuje, že to bude pro pedagogy změna vyžadující přípravu, a velkou výhodu vidí v tom, že prvostupňoví učitelé dobře znají věkovou skupinu svých žáků a jí odpovídající didaktické postupy.³⁷

2.3 Požadavky na pedagoga v prostředí digitalizované školy

Každý pedagog v prostředí dnešní digitalizované školy si musí být vědom toho, že svět se neustále mění a s ním se mění i potřebné dovednosti pro život. Informace jsou vyhodnocovány jinak než dříve. Propojení počítačů a jejich všudypřítomnost má vliv na způsob učení nové generace. Vzdělávací prostředí je stále členitější a strukturovanější. Pedagogové se často nacházejí v pozici, kdy musí připravovat žáky na budoucnost,

³⁴ KALAŠ, Ivan a kol. *Premeny školy v digitálnom veku*.

³⁵ SKALKOVÁ, Jarmila. Kategorie vzdělání a pojetí vzdělávání v soudobé učící se informační společnosti. In: SAK, Petr a kol. *Člověk a vzdělání v informační společnosti*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-230-0, s. 112.

³⁶ KALAŠ, Ivan a kol. *Premeny školy v digitálnom veku*.

³⁷ KRAMULOVÁ, Daniela. *Nová informatika za 1. stupni: Jak připravit učitele?* Online. In: Řízení školy, 14. 2. 2023. Dostupné z: <https://www.rizeniskoly.cz/aktuality/nova-informatika-za-1-stupni-jak-pripavit-ucitele.a-17443.html>. [cit. 2023-11-06].

kteřá je i pro ně samotné neznámá a nepředstavitelná. Pedagogovou jistotou ale je, že klíčové schopnosti, které budou potřebné pro příští generaci, jsou kreativita a schopnost učit se po celý život. To je koncepce, na jejímž základě pedagog volí vhodné vzdělávací přístupy a metody výuky. Nutnou podmínkou úspěchu, tedy obstát v reformě školství, je schopnost učitelů změnit dlouholeté postupy.³⁸

Také Bořivoj Brdička se zamýšlí nad rolí pedagoga v současném technologicky vyspělém školství a popisuje projekt „Apple Classrooms of Tomorrow“ (ACOT) z první poloviny 90. let, který propojil technologické a pedagogické aspekty a popsal čtyři fáze inovačního procesu u učitelů – přežití, mistrovství, vcítění a inovace. Inovační proces ve vzdělávání vyžaduje podporu ze strany státu, veřejnosti a rodičů. Učitelé jsou klíčoví aktéři vzdělávacího procesu, ale jejich práce a snaha musejí být podporovány samotným státem, který by měl zajistit dostatečné finanční a materiální zdroje pro modernizaci vzdělávacích zařízení a poskytnout učitelům příležitosti pro další vzdělávání a rozvoj jejich kompetencí v oblasti využívání moderních technologií ve vzdělávání. Veřejnost a rodiče mohou podporovat inovativní přístupy ve vzdělávání tím, že budou aktivně spolupracovat s učiteli a s vedením škol a podpoří snahu učitelů o modernizaci vzdělávacího procesu. Je důležité si uvědomit, že inovativní proces vzdělávání není snadný a může trvat delší dobu. Vyžaduje trpělivost, otevřenost a spolupráci všech aktérů, ale může znamenat velké přínosy pro naše žáky a připravit je na budoucnost.³⁹

2.4 Digitální technologie a alternativní koncepce vzdělávání

Tato kapitola bude zaměřena na školy alternativního typu a na jejich přístup k zavádění DT do vzdělávání po revizi RVP ZV.

Waldorfské školy

Waldorfské školy mají specifický přístup ke vzdělávání, který se liší od běžných škol a zahrnuje celostní přístup k výuce a výchově. Co se týče digitálních technologií, waldorfské školy se obecně staví k DT opatrně a s velkou dávkou kritičnosti. Ve vzdělávacím procesu se waldorfské školy snaží klást důraz na rozvoj intelektuálních, fyzických a uměleckých schopností žáků a dávají přednost tradičním metodám výuky, jako jsou například ruční práce, malování, divadlo a hudba. Využití DT může podle waldorfské pedagogiky snižovat úroveň vztahu mezi učitelem a žákem a omezovat vývoj jemné motoriky a kreativity. Waldorfské školy ale nejsou proti digitálním technologiím zásadně a na druhém stupni ZŠ se žáci s DT obeznamují

³⁸ BRDIČKA, Bořivoj. *Konektivismus – teorie vzdělávání v prostředí sociálních sítí*. Online. Praha: Národní pedagogický institut ČR, 2. 9. 2008. Dostupné z: <https://spomocnik.rvp.cz/clanek/10357/KONEKTIVISMUS---TEORIE-VZDELAVANI-V-PROSTREDI-SOCIALNICH-SITI.html>. [cit. 2023-11-04].

³⁹ BRDIČKA, Bořivoj. *Vliv technologií na inovaci výukových metod*.

v rámci některých předmětů jako s pomocnými nástroji výuky. Například mohou používat interaktivní prvky nebo počítačové programy pro výuku matematiky, fyziky nebo jazyků. Nicméně i v těchto případech se snaží waldorfské školy zajistit, aby byl použitý technologický nástroj v souladu s celostním přístupem ke vzdělávání tak, aby nebyl narušen tělesný, duševní a duchovní vývoj dítěte.⁴⁰

Montessori školy

Montessori školy se dlouhodobě zaměřují na individuální a přirozený způsob vzdělávání, kde děti mají možnost objevovat a učit se prostřednictvím vlastních zkušeností a zájmů.

Tyto školy pracují se vzdělávacím programem Marie Montessori, který je založen na aktivitě a manipulaci s předměty. Děti v prostředí Montessori škol jsou neustále v pohybu, kdy přemisťují různé materiály, sestavují, skládají. Prakticky jde v Montessori škole o zapojení co nejvíce smyslů žáků do tvořivé výuky.⁴¹

Koťátková ve své práci vysvětluje, že pro efektivní učení je velmi nezbytné vytvořit ideální podmínky k možnosti dosažení správné formy koncentrace. Koncentrace by měla být řízena svobodnou vůlí dětí, ale důležité je také mít učební materiály, které jsou přizpůsobené individuálním potřebám každého jedince. Pokud jsou správně určeny senzitivní fáze a je poskytnut vhodný učební materiál, děti procházejí procesem polarizace pozornosti, který vede k hlubokému soustředění. V této fázi dochází k rychlému osvojení dovedností, poznatků a rozvíjení schopností dítěte.⁴² Tradiční výchova podle Marie Montessori varuje před tím, aby děti v raném věku používaly technologie.⁴³

K tématu výuky informatiky na Montessori škole je možné dohledat jen obecné informace vztahující se k výuce ICT před revizí RVP ZV. Ale při pozornějším prozkoumání ŠVP (školních vzdělávacích programů) několika Montessori českých škol, které zatím nejsou aktualizovány, lze usoudit, že tradiční přístup prošel postupně změnou a přijímá DT jako další možnost, jak nově objevovat a poznávat svět. V ŠVP mají tyto školy IT již ve 4. třídě v rámci takzvaných disponibilních hodin. Žáci mají

⁴⁰ BOETTGER, Christian; FELES, Sven-Thorsten; DILLMANN, Elke; HÜBNER, Edwin a NEUMANN, Robert. *Mediální pedagogika na waldorfských školách: kurikulum a technické vybavení*. Praha: Asociace waldorfských škol České republiky, 2023. ISBN 978-80-907148-5-4.

⁴¹ MASARYKOVA UNIVERZITA. *Montessori pedagogika: skripta*. PDF. Online. Dostupné z: https://is.muni.cz/el/ped/podzim2018/ZS1MP_IVMP/0_SKRIPTA_Montessori_20181128_Z.pdf. [cit. 2024-01-28].

⁴² KOŤÁTKOVÁ, Soňa. *Dítě a mateřská škola*. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-1568-1.

⁴³ ČERNÁ, Petra. *Má pedagogika Marie Montessori něco společného s technologiemi?* Online. Praha: Národní pedagogický institut ČR, 20. 6. 2016. Dostupné z: <https://spomocnik.rvp.cz/clanek/20951/MA-PEDAGOGIKA-MARIE-MONTESSORI-NECO-SPOLECNEHO-S-TECHNOLOGIEMI%3F.html?nahled=>. [cit. 2024-02-07].

běžně ve škole k dispozici PC s připojením na internet, kopírku a další techniku.⁴⁴ Nehledí tedy na moderní technologie tak kriticky jako waldorfská pedagogika. Montessori si klade za úkol naučit děti uchopovat, zkoumat a používat vše kolem nich smysluplně.

Motto: *„Montessori je svobodný prostor, kde bereme vážně touhu objevovat, zkoumat a zkoušet. Je to místo, kde každý zažije radost z toho, že něco dokáže. Začíná to hezky připravenou svačinkou a končí vynálezem Googlu nebo Wikipedie.“*⁴⁵

⁴⁴ ZŠ LIBEREC. *Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání „Dítě je tvůrcem sebe sama“: program Montessori realizovaný při ZŠ Liberec, ulice 5. května 64/49.* Online. 2018. Dostupné z: <https://www.zs5kveten.cz/general/skolni-vzdelavaci-program-montessori> [cit. 2024-01-18].

⁴⁵ MONTESSORI ČR. *Objevte Montessori.* Online. <https://www.montessoricr.cz/>. [cit. 2024-01-16].

3 Praktická část

3.1 Motivace k výzkumu

Jako učitelka působím ve školství již 32 let, což mi umožnilo osobně prožívat postupně se zvyšující tlak společnosti na modernizaci školství s ohledem na využívání komunikačních technologií ve vzdělávání, včetně toho předškolního. Byla jsem v týmu učitelů mateřských škol, kteří se jako první zapojili do projektu využívání interaktivních tabulí v mateřských školách, kdy jsme zamýšleli vybavit takto pouze předškolní oddělení. Časem se interaktivní tabule stala nedílnou součástí hlavní části dne i u dětí nejmladších, s čímž jsem se tehdy nedokázala ztotožnit, a začala mne problematika přístupu k DT v českém školství velmi zajímat. V současné době není neobvyklé, že již děti v předškolních zařízeních pracují s tablety a další DT. Jaký tedy zaujmout postoj a jak nahlížet na DT ve školách?

3.2 Pilotní šetření

3.2.1 Cíl pilotního šetření

Prozkoumat a analyzovat postoje učitelů a rodičů k sílícímu trendu digitalizace na prvním stupni základních škol je cílem této práce. Pokusím se o zjištění konkrétních přístupů respondentů k předkládání digitálních technologií našim žákům ve školách již na prvním stupni základních škol.

Hlavní otázka:

- Jaký přístup zaujmají pedagogové a rodiče k tlaku digitalizace na prvním stupni základních škol?

Dílčí otázky:

- Vystávají pedagogům nebo rodičům nějaká očekávání či obavy?
- Jaké jsou potřeby a jaká je připravenost pedagogů a rodičů na prvním stupni základních škol pro efektivní využívání digitálních technologií ve výuce?

3.2.2 Základní údaje o pilotním šetření

a) Prostředí a časové rozvržení

Pilotní šetření probíhalo v kalendářním roce 2022 v rozmezí měsíců února až října. Probíhal na území Středočeského a Jihočeského kraje. Rozhovory probíhaly v různých časech dle možností respondentů.

b) Kritéria pro výběr respondentů

Rozhovorů je celkem šest. Tyto rozhovory byly uskutečněny s učiteli a rodiči žáků prvního stupně základních škol klasického či alternativního typu. Všichni zúčastnění byli dotázáni na možnost zveřejnění rozhovorů. Jediným kritériem bylo, že se musí jednat o osoby, které jsou rodičem nebo učitelem žáka prvního stupně základní školy. Vzorek šesti respondentů bude dostačující pro získání relevantních dat k prozkoumání tématu.

c) Charakteristika respondentů

Jedná se o pedagogy a rodiče žáků prvního stupně ZŠ.

Respondent č. 1 – S první respondentkou z řad učitelů, paní Annou, jsem se na rozhovoru domluvila osobně, jelikož pracuje v základní škole v blízkosti mého bydliště, kam docházely na první stupeň obě moje děti a které také vyučovala. Paní učitelka má ve svém věku (50 let) již bohaté zkušenosti se změnami ve školství, a proto byl pro mne rozhovor zajímavý. Tato paní učitelka je aprobovanou učitelkou pro 1. stupeň ZŠ, kdy jako třídní učitelka pracuje již 32 let, a to i na stejném pracovišti. V tomto roce je třídní učitelkou čtvrté třídy.

Respondent č. 2 – Druhým respondentem byl pan učitel Daniel (46 let), kterého jsem oslovila na přednášce konané v rámci dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků zaměřené na prevenci působení médií. Pan učitel je aprobovaným učitelem 1. stupně ZŠ a tomuto oboru se věnuje 10 let. Před touto kariérou se pohyboval ve světě IT specialistů v počítačové firmě.

Respondent č. 3 – Třetí dotazovanou osobou byla paní učitelka Marcela (36 let), se kterou mne zkontaktovala kolegyně z vysoké školy, jejíž syn je žákem této paní učitelky. Paní Marcela je také aprobovanou učitelkou 1. stupně ZŠ a je čtvrtým rokem učitelkou v montessori základní škole, přičemž jejím zaměřením do té doby bylo vychovatelství a působila v družině v téže škole. Před rozhovorem respondentka naznačila, že zřejmě nebude mít co říci k danému tématu. Nicméně během rozhovoru se ukázalo, že i když zatím s technickými pomůckami v nižších třídách pracuje jen občas, tak má povědomí o jejich potenciálu, a to k obohacení vlastního i pro děti. Zatím k nim ale nenašla svou cestu.

Respondent č. 4 – První dotazovanou z řad rodičů byla paní Sophie (46 let), jejíž dcera navštěvuje čtvrtou třídu waldorfské školy. S respondentkou se znám osobně již dlouhou dobu, protože naše děti byly na základní škole spolužáky.

Respondent č. 5 – Druhá dotazovaná Zuzana (32 let) má syna na běžné základní škole a zkontaktovala mne s ní paní učitelka klasické školy, která byla mou respondentkou v rozhovorech s učiteli. Paní Zuzana má dvě děti, které navštěvují třetí a sedmou třídu běžné základní školy.

Respondent č. 6 – Třetím dotazovaným byl pan Michal (31 let), který je otcem žáka s IVP v Montessori škole. Rozhovor byl zprostředkován kolegyní na vysoké škole.

d) Průběh pilotního šetření

Šetření probíhalo na základě kvalitativní strategie. Nejprve bylo zvoleno výzkumné téma a poté zvolen i základní nástroj ke sběru dat prováděný pomocí rozhovorů. Další fází byla úvaha o výběru respondentů. Následně byly vedeny rozhovory, které byly fixovány pomocí nahrávek a posléze přepsány. Dalším krokem byla analýza rozhovorů, která probíhala ve dvou fázích. Prvním bylo nasměrování na cíl výzkumu a druhým analýza, která posléze odhalila v rozhovorech společná témata pomocí hledání kódů, jež byly v textu barevně zvýrazněny a následně roztrženy do jednotlivých kategorií.

3.2.3 Metoda pilotního šetření a technika sběru dat

a) Pilotní šetření

S ohledem na cíl práce jsem zvolila kvalitativní způsob zacházení s daty, protože jsem se zaměřila na rozkrytí fenoménů, které souvisejí s digitalizací českých škol.⁴⁶

b) Sběr dat

Před prvním rozhovorem bylo mou strategií provádět sběr dat pomocí nestrukturovaných rozhovorů, ale již při druhém interview bylo možné vysledovat prolínající tematické okruhy. Proto jsem tuto strategii přehodnotila a přistoupila k metodě rozhovorů polostrukturovaných. Některé hlavní otázky jsem opakovala a jen přizpůsobovala a doplňovala dalšími, což jsem shledala jako výhodu kvalitativního výzkumného šetření formou polostrukturovaných rozhovorů. Po předchozím svolení respondentů jsem rozhovory zaznamenala a fixovala nahrávacím zařízením. Přepsané rozhovory jsem nakonec kódovala dle témat vztahujících se k otázce mého výzkumného šetření. Rozhovory tak měly pro mne jako výzkumníka jasnější osnovu, které jsem se mohla držet.

c) Způsob interpretace

- 1) Třídění dat, jejich kódování a kategorizace – v této fázi jsem se soustředila na podrobné prostudování sesbíraných dat, jehož základem bylo hledat v poznámkách a datech informace, které jsou potřebné pro výzkum.
- 2) Formulovala jsem základní (jádrová) tvrzení – jednalo se o fázi, kdy se mi již jako badatelé objevovala témata, na která jsem pohlížela dle důležitosti z pohledu výzkumné otázky.

⁴⁶ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-040-2.

- 3) Interpretace – v této fázi jsem se snažila o rozkrytí skrytých sdělení respondentů, což vedlo k rozšiřování datového materiálu.
- 4) Komparace (typologizace) – v tomto kroku jsem prováděla neustálá porovnávání, kdy jsem v průběhu analýzy hledala podobnosti uvnitř datových zdrojů a seskupovala je právě podle podobnosti, kdy z otevřeného kódování dále vzešly pojmy – kódy, které příslušely stejnému jevu.

d) Postup vlastní analýzy

Získaný materiál v podobě rozhovorů, které jsem doslovně přepsala do počítače, jsem kódovala nejprve ručně v tištěné podobě. Zvýrazňovala jsem slova nebo slovní spojení, která se podle významu opakovala, a připisovala poznámky k obsahům jednotlivých kódů, jež umožňovaly podržet analytický nápad a rozšířit tak použití kódu. První část šetření jsem zaměřovala na hledání datových fragmentů, které by se mohly vztahovat k výzkumné otázce. Další fáze rozkrytí kódů do hloubky mne zaměstnala asi nejvíce. Bylo pro mne velice zajímavé šifrování, kdy jsem si fragmenty rozhovorů nejprve kategorizovala dle respondentů vyjádřených obav, důvěry a očekávání. Poté jsem šla ještě více do hloubky, prostudovala znova rozhovory a přiřadila pojmy: NEZRALOST, RIZIKA, PREVENCE, PODPORA. Když jsem se rozepsala v diskusi a vracela se k analýze rozhovorů, mohla jsem ještě rozkódovat pojem ASPIRACE.

3.2.4 Etika pilotního šetření

Všichni oslovení respondenti byli obeznámeni se zaměřením mé bakalářské práce, s průběhem a očekávanou délkou rozhovoru a stejně tak s tím, že data budou použita pro účely této práce. Přislíbila jsem zajištění naprosté anonymity. Z tohoto důvodu jsem změnila respondentům jména, a tak nebude možné z práce poznat jejich pracoviště. Přislíbila jsem možnost nahlédnout do výsledků šetření.

3.3 Analýza rozhovorů s ohledem na cíl pilotního šetření

3.3.1 Pedagogové a jejich postoj k digitalizaci

Rozhovory byly uskutečněny výhradně s učiteli prvního stupně. Cítila jsem záměrně na respondenty z řad rodičů a učitelů ze škol jak klasických, tak i škol se zaměřením na alternativní vzdělávání. Volba respondentů na těchto školách byla náhodná. Čtyři respondenti jsou ze Středočeského kraje a dva z Jihočeského.

Respondent č. 1

Rozhovor s respondentkou Annou učitelkou v klasické škole (dále KŠ) byl uskutečněn 21. 9. 2022 v přátelské atmosféře a byl veden po domluvě u dotazované doma.

Analýza rozhovoru

První respondentka přistupuje k modernizaci školství prostřednictvím digitalizace optimisticky a s odhodláním, a to i přes špatnou zkušenost v době distanční výuky, kterou charakterizovala slovy: *„Doba covidu nás přiměla usednout za počítače hned v první třídě. Takže PC, mobily, tablety, notebooky. Nebyli jsme na to připravení. Ani já a ani děti a stejně tak vlastně rodiče.“* Má snahu jít s dobou a digitalizace pro ni představuje významnou výzvu. Je přesvědčena, že materiálně jsou školy vybaveny na dostačující úrovni. Obavu vyslovuje z pohledu rychlého vývoje počítačových možností a shledává nutným neustálé další vlastní vzdělávání, aby dokázala vést výuku pro děti zajímavě a přizpůsobovala ji specifiku doby. Je pro ni ale také nezbytné, aby výuka neztratila určitou úroveň kvality předávaného učiva na úkor „zajímavosti a vtipu“, kdy dle jejích slov: *„Modernizace materiální nebyl problém, ale udržet krok s děním v interaktivním světě zatím ano. Doba je překotná. Děti mají vzory již teď v youtoberech, kteří podle mne často nemají úroveň, a my se musíme snažit se jim nejen vyrovnat, ale ráda bych je předčila v motivaci k učení a četbě.“* Pozastavuje se nad průpravou učitele, kdy sebe sama vidí jako učitele, *„který jim vlastně předložil do užívání něco, co sama nemá metodicky zažito,“* a nutností spolupráce učitelů se specialisty z řad odborníků prevence, díky níž by bylo možné získat odpovědi: *„Čím tedy a v jakém věku začít, aby nebylo ohroženo zdraví a vývoj dítěte,“* aby nedocházelo k ohrožení zdraví a vývoje dětí. V rozhovoru kladla důraz na nutnost respektovat rodiče v jejich výchově a v přístupu k technologiím: *„Protože vím, že dnešní moderní rodiče se snaží často uchránit děti od technologií co nejdéle.“* Zajímavá byla informace o přístupu školy, kde respondentka působí, k zařazování digitálních technologií do výuky na prvním stupni základní školy. Učitelé mají *„podporu vedení v rozhodování o tom, jaké technologie do výuky, který učitel a kdy zařadí“*. V hovoru jsme se dotkly také tématu vzdělávání a vedení dětí se specifickými poruchami k dovednostem v oblasti digitálních kompetencí. V tomto směru respondentka uvedla, že *„některým žákům bude nezbytné poskytnout na této cestě individuální podporu“*.

Respondentka se v závěru rozhovoru vyjádřila k aktivnímu užívání digitálních technologií již na prvním stupni základních škol jako k trendu velmi důležité změny, kdy se digitální technologie postupně stávají součástí vzdělávacího procesu. Tyto technologie totiž přinášejí výhodu a efektivnější a zábavnější způsob výuky. Nicméně je podle ní nutné mít na paměti, že samotné používání technologií nemusí být samo o sobě cílem. Důležitý je způsob, jakým jsou technologie využívány, a zda jsou skutečně smysluplné pro výuku.

Respondent č. 2

Rozhovor s respondentem Danielem učitelem ve waldorfské škole (dále WŠ) byl veden 5. 10. 2022 prostřednictvím aplikace Messenger.

Analýza rozhovoru

Když byla druhému respondentovi položena otázka „Co je podle vás jádrem problematiky používání digitální technologie ve školství?“, zaobíral se otázkou pravdy a lži. V rozhovoru zmiňoval: „*Sociální sítě často ovlivňují naše žáky a vedou je ke lhaní, a to i ze strany zákonných zástupců.*“ Domnívá se, že učitelé a rodiče otevírají dětem takřkajíc dveře do sociálních sítí, které vedou žáky i zákonné zástupce do konfrontací, co pro nás pravda znamená. Je zastáncem názoru, že „*každý z nás musí dospět k tomu, že technologie jsou nutnost, ale způsob předávání dětem musí také být veden s ohledem na vývojovou psychologii. Bezpodmínečně musí být podložen výzkumy i sociologickými.*“ Respondent sám uvádí, že na takovéto otázky odpovídá: *Snad jen, až je dítě zralé toto zodpovědně používat.*“ A zdůrazňuje, že nelze přehlížet zdravotní dopady bezbřehé digitalizace života dítěte. Přístup waldorfské školy k otázce digitalizace výuky přibližuje prostřednictvím důležitosti rozvíjení digitálních kompetencí žáků, ale i s respektem k jejich postupně se rozvíjejícímu chápání abstraktního světa a nikoli bezhlavě. Hovořil o učitelském povolání jako o krásné profesi: „*Ale je potřeba být stále bdělý a hledat informace, abychom si byli jisti tím, co je ještě pro naše děti přínosem, a když jsem na pochybách, tak ověřovat a být kritický.*“ Waldorfské školy jsou státem materiálně připraveny k realizaci nového přístupu k výuce informatiky, ale musí být zajištěna také připravenost rodičů, učitelů a dětí prostřednictvím preventivních přednášek o digitálních technologiích a médiích pro rodiče i děti. V závěru našeho rozhovoru se vyjadřoval k aktivnímu užívání digitálních technologií ve výuce na prvním stupni ZŠ s tím, že je „*velice důležité rozvíjet digitální kompetence dětí, ale proboha uvádět do tohoto imaginárního světa děti s respektem k jejich postupně se rozvíjejícímu chápání abstraktního světa a ne bezhlavě.*“ Tady se opět vrací k otázce důležitosti a nutnosti možné podpory učitelů a rodičů dostupnými sociologickými a psychologickými výzkumy.

Respondent č. 3

Rozhovor s respondentkou Marcelou učitelkou v Montessori škole (dále MŠ) se konal 19. 10. 2022 v klidné čajovně.

Analýza rozhovoru

Dle třetí respondentky se na Montessori škole ostatní učitelé snaží o to, aby digitální technologie přinášely do života žáků i pedagogů obohacení. Podle respondentky jsou materiálně Montessori školy vybaveny na vysoké úrovni a digitalizaci ve výuce se po „*vyčerpání možností toho, jak přirozeně prozkoumat svět*“ nikterak ani ona sama snad

v budoucnu bránit nebude. Opět ale jako u předešlých dotazovaných ve svém postoji zdůrazňuje nezbytnou návaznost na preventivní programy a kurzy pedagogických pracovníků nasměrovaných k modernizaci výuky a používání médií ve výuce. Ale sama s některými kurzy nebyla spokojená. Na jeden z takových nezdařilých kurzů zavzpomínala se slovy: „*Tahle zkušenost mě spíš odradila. Bylo to jak ve sci-fi filmu.*“ Podle paní Marcely je skutečně důležité, aby učitelé dostali dostatečnou podporu a hlavně podporu „smysluplnou“, která bude motivací pro vzdělávání v různých oblastech zaměřených na digitalizaci českého školství. K používání digitálních technologií se vyjadřuje spíše opatrně a zásadově lpí na koncepci Montessori: „*Děti se učí se v souvislostech, díky tomu třeba dokáží ocenit hodnotu práce našich předků nebo moudrost přírody. Snažíme se vést děti zkrátka k tomu, aby se zajímaly o své okolí, viděly problémy a popřípadě i hledaly řešení.*“ Dokonce se vyjádřila slovy: „*Myslím, že cílem vsunout takové technologie do výuky je vzbudit v dětech zájem o počítače.*“ Tato respondentka neprojevovala iniciativu k podpoření svého pedagogického působení probíraných témat prostřednictvím technologií. Svůj nevstřícný postoj komentovala slovy: „*Já jsem zkrátka neobjevila tu podstatu takového objevování světa kolem nás a nijak mne to neinspiruje.*“ Z rozhovoru jasně vyplynulo, že své dosavadní profesní zvyklosti prozatím měnit nehodlá.

Rozhovory s učiteli a jejich zkušenosti naznačují potřebu vyváženého přístupu k používání DT ve výuce, přičemž je pro ně důležité brát v úvahu individuální potřeby a vývojová stádia dětí. Zdůrazňují proto důležitost vzdělávání a prevence v této oblasti, jak pro učitele samotné, tak pro rodiče. Lze říci, že je z rozhovorů patrné, že se přístup k digitalizaci vzdělávání může mezi jednotlivými typy škol lišit v závislosti na jejich pedagogických cílech a filozofii vzdělávání. V souvislosti s digitalizací vzdělávání je dle pana učitele Daniela a maminky Sophie (WŠ) přístup waldorfské pedagogiky obvykle opatrný a kritický. Z rozhovoru vyplývá, že se Waldorfská škola zaměřuje na osobní interakci mezi žáky a učiteli a zdůrazňuje význam praktických dovedností, kreativity a imaginace. Digitalizace by ale mohla být vnímána jako prostředek, který by mohl být užitečný, pokud je používán uvážlivě a ve prospěch vzdělávání. Nicméně oba vyslovují obavu, že nadměrné používání digitálních technologií může snižovat osobní interakci a omezovat rozvoj kritického myšlení a sociálních dovedností. Stejně jako u waldorfské pedagogiky, i Montessori pedagogika má své specifické principy a cíle, které mohou dle Marcely (MŠ) ovlivnit její postoj k digitalizaci vzdělávání. Montessori pedagogika se zaměřuje na podporu samostatného učení a vývoje dítěte prostřednictvím strukturovaného prostředí a specifických materiálů. V knize „Absorbující mysl“ popisuje Dr. Montessori vývojové období dětí a způsob, jakým

absorbuje informace a učí se prostřednictvím svého prostředí, což názor paní učitelky Marcely podtrhuje.⁴⁷

V souvislosti s digitalizací vzdělávání je podle Marcely (MŠ) možné, že Montessori pedagogika bude klást důraz na individuální přístup k technologiím a integrování digitálních nástrojů do prostředí, které podporuje samostatné objevování a učení, avšak může existovat i opačný postoj, že přílišné zapojení digitálních technologií může narušit prostředí koncentrace a samostatného učení, které jsou pro Montessori pedagogiku typické. V souvislosti s digitalizací vzdělávání mohou dle paní učitelky Anny (KŠ) učitelé z klasických škol zaujímat různé postoje. Někteří učitelé mohou vidět digitalizaci jako prostředek k posílení vzdělávacích procesů, jako jsou interaktivní učební materiály, online zdroje a e-learningové platformy. Další učitelé však mohou mít obavy z nadměrného zapojení digitálních technologií a ztráty důrazu na tradiční pedagogické metody, které kladou důraz na osobní interakci mezi učitelem a žákem.

Pedagog z běžné klasické školy se se zájmem obrací ke vzdělávání s podporou DT, k online výuce nebo hybridnímu modelu. Pedagogové z alternativních škol jsou opatrnější v přijímání těchto trendů a preferují spíše osobní interakci a tradiční výukové metody.

3.3.2 Rodiče a jejich postoj k digitalizaci

Rozhovory byly uskutečněny výhradně s rodiči žáků prvního stupně základní školy.

Respondent č. 1

Jelikož rodič z waldorfské školy respondentka Sophie pracuje jako paní knihovnice v knihovně, kterou často navštěvuje, byl hovor veden v přátelské atmosféře a velice otevřeně právě v těchto prostorách v odpoledních hodinách.

Analýza rozhovoru

Z rozhovoru, který byl veden s respondentkou 8. 11. 2022, je zřejmé, že se o vybavení škol a jeho používání zajímá, a to i z pohledu zodpovědnosti státu, rodičů a učitelů. Má jasný postoj k současné době, která se bez techniky neobejde, a to samozřejmě ani ve školách: „*Ale jakým způsobem reflektovat fakt, že se nám svět strašně rychle mění před očima? Je to určitě historická etapa.*“ Společnost je dle ní často lehkovážná a rozhodnutí nechává na autoritách: „*Já osobně jsem v tomhle ohledu opatrná. Naše společnost... rodiče i učitelé... nechává ráda zodpovědnost na jiných.*“ To podle ní není dobře. Je zastáncem získávání počítačových dovedností již u dětí na prvním stupni ZŠ: „*Připravujeme děti na svět, o kterém nevíme, jaký bude, ale my rodiče a i učitelé máme děti na tento svět připravit.*“ Ale s důrazem na rovnováhu mezi rozvinutím čtenářských

⁴⁷ MONTESSORI, Maria. *Absorbující mysl: vývoj a výchova dětí od narození do šesti let*. Praha: Portál, 2018. ISBN 978-80-262-1393-2.

dovedností a mezi pohybem v abstraktním světě: „*No, a tady bych asi hledala cestu. Určitě vést děti nejprve k četbě... Skrze čtené příběhy pomáhat poznávat lidskost světa okolo nich samotných ve světě reálném a na takovém základě se teprve (a to postupně) vydat směrem v používání techniky k dohledávání informací, které si třeba potřebuji ověřit. To chápu jako normální jev. Děti prostě potřebují dovednost používání počítačů, to do dnešní doby patří. Nerada bych si ale připustila, že čtení knih je přežitek.*“ Dále dodává: „*Často přemýšlím, jaké časové a věkové omezení a v kolika letech začít, aby takový přístup byl ještě zdravý z pohledu dítěte a jeho pohybu ve virtuálním světě.*“ Dle rozhovoru důvěřuje učitelům v kompenzaci počítačové výuky dramatizací, zpěvem a různými pohybovými aktivitami, které waldorfská škola nabízí. Narůstající tendence k používání digitálních technologií vnímá jako tlak: „*Rozhodně to vnímám jako tlak, jako tlak na změnu. Ale jakým způsobem reflektovat fakt, že se nám svět strašně rychle mění před očima? Je to určitě historická etapa.*“ Při rozhovoru zvažovala i možné důvody doposud spíše neúspěšné digitalizace českého školství, kdy možnou překážkou mohou být na všech typech škol rodiče a učitelé, kteří se často bojí opustit své konzervativní představy o vzdělávání a nejsou ochotni přemýšlet o nových přístupech: „*Problémem globálně na všech typech škol jsou rodiče a učitelé, kteří se často obávají opustit svou představu o vzdělávání ve školách, kteří si nedokáží představit školu bez biflování definic nazpaměť. Na straně rodičů je otevřít se změně a dát dětem prostor objevovat nově svět, potažmo školu.*“ Rodiče by se však dle jejího názoru měli otevřít novým myšlenkám a poskytnout dětem možnost objevovat nové světy, a to včetně škol a nových přístupů ke vzdělávání a získávání znalostí. Vnímá tuto dobu jako velký předěl v našem přístupu ke světu, do čehož spadá i změna přístupu ke vzdělávání, a to opět ze strany rodičů, učitelů a státu. Velký důraz klade na schopnost přijímat zodpovědnost. Je zastáncem názoru, že budoucnost školy je postavena na možnosti utváření sociálních vztahů, ale rozhodnutí, kdy a v jaké míře třeba internet používat, by měli učitelé nechat na rodičích a jejich zodpovědnosti. V rozhovoru podotýká: „*Budoucností školy bude prostě primárně vytvářet možnosti sociálních vztahů, a to zkrátka nelze po síti. Stát reprezentuje veřejný zájem, je to struktura, která má umožnit rovnoprávný přístup ke vzdělávání, ať již je zprostředkováno přes technologie nebo ne. Ale rozhodnutí, kdy a v jaké míře třeba internet používat, musí nechat na nás, na rodičích. A my rodiče si do toho musíme zodpovědně stoupnout a nenechat se jen bezmyšlenkovitě strhávat pozlátkem moderních přístrojů. Já osobně jsem v tomhle ohledu opatrná.*“

Její postoj k narůstající tendenci digitalizace na prvním stupni základních škol je veskrze pozitivní a důvěřuje učitelům na její škole, když říká: „*Mám důvěru v to, že učitelé povedou děti k využívání technologií a rovnováhu v prožívání vykompenzují v dramatizaci, eurytmii a řemeslech.*“

Respondent č. 2

Rozhovor s rodičem z klasické školy s respondentkou Zuzanou jsme vedly 19. 11. 2022 při domluvené procházce do okolí jejího bydliště, které samo o sobě poskytovalo příjemnou atmosféru díky nádherným lesům.

Analýza rozhovoru

Tato respondentka nevnímá přechod na digitalizaci vzdělávání ve školách jako problém, přijímá tuto skutečnost pozitivně. Říká: *„Vůbec nevidím nic špatného třeba na tom, že si děti dokáží samy vyhledat třeba často na YouTube různé postupy a možnosti, jak se co vypočítá, nebo písničky k vyjmenovaným slovům.“* V rodinném prostředí používají mobily a tablety také často, takže mají děti vzor již v rodičích. V synově třídě řeší paní učitelka používání mobilů o přestávkách, toto Zuzana popisuje následovně: *„... děti si v té třídě u syna o přestávkách vůbec mezi sebou nepovídají a jen sedí v lavicích nebo na lavicích a chatují. Z toho mám trochu strach.“* Později v rozhovoru dodává: *„Podstatnou otázkou digitální gramotnosti je to, co se svými přístroji děti dělají.“* Respondentka vyjádřila ale obavu z pohybu po kyberprostoru z důvodu šikany u staršího sourozence, kdy se jako rodič potýkala s tímto problémem u spolužáků starší dcery, což bylo řešeno na škole pod vedením školního metodika prevence. Respondentka Zuzana kladně kvitovala prolínání informatiky i do jiných předmětů, jako je hudební výchova, a popisovala možnost konkrétního využití mobilů: *„... ale teď i třeba v hudební výchově. Měli možnost nahrát svůj hlas a prezentovat se tímto způsobem, protože se někteří stydí před ostatními. Nahrála písničku na mobil v angličtině a pak ji učitelce jen přehrála.“* Nebo: *„Měli si přinést svoje mobily do matematiky a zkoušeli počítat příklady na kalkulačce v tom mobilu.“*

Absolutně nevnímá jako problém zpřístupnění DT dětem mladšího školního věku. Pohlíží na technologie jako na prostředek k sebezdokonalování.

Respondent č. 3

Rozhovor s rodičem z Montessori školy respondentem Michalem byl veden o víkendu v sobotu 14. 1. 2023 v odpoledních hodinách v klidném prostředí parku.

Analýza rozhovoru

Tento respondent přímo vybízí školy ke změně a vzdělávání se v oblasti využívání digitální techniky ve výuce pro děti s IVP. Vysvětluje, že nové informace a na nich vystavený přístup k technologiím jako kompenzačním pomůckám je pro děti handicapované a jejich rodiče novou cestou: *„Počítače skýtají množství různorodých funkcí jako předčítání obsahu obrazovky nebo zvětšení písma, které využíváme při návštěvách na rehabilitacích jako kompenzační pomůcky.“* Dle vlastních zkušeností vidí v tomto možném posunu cestu pro handicapované děti, aby se mohly lépe integrovat do společnosti. Dle jeho slov: *„I digitální vzdělávání by mělo snad být*

inkluzivní.“ Vyzdvihuje možnost spolupráce se speciálními pedagogickými centry, které umožňují pro své klienty a jejich učitele a asistenty možnost proškolení a také i zápůjčky takových přístrojů. Pan Michal ale není zastáncem příliš brzkého začleňování digitální techniky do výuky pro zdravé děti a apeluje na profesionalitu pedagogů slovy: „*Asi bych to nechal na profesionálech a tím myslím učitele. Ještě nedávno se na školách bez ní obešli úplně, tak asi není kam spěchat. Používat techniku jako pomoc určitě ano, ale ne se digitalizaci podřizovat a nechat se příliš do něčeho tlačit.*“ Vyslovuje obavu z narušení sociálních kontaktů při nadměrném používání technologií ve výuce.

Z těchto rozhovorů s ohledem na výzkumné otázky vyplývá, že přístup k digitalizaci ve vzdělávání se liší v závislosti na typu školy a individuálních preferencích rodičů. Na alternativních školách je vztah k DT opatrnější. Rodiče na školách alternativních zdůrazňují potřebu zachování rovnováhy mezi používáním technologií a rozvojem kreativity, sociálních dovedností a emocionální inteligence. Rodiče na klasických školách podporují prevenci a bezpečnostní opatření v digitálním prostředí.

Rodiče ze všech typů škol se zajímají o bezpečnostní aspekty digitálního prostředí pro své děti. Diskutují o potřebě prevence kyberšikany a nebezpečí nadměrného užívání mobilních zařízení.

3.3.3 Reflexe očekávání a přání ve vztahu k digitalizaci vzdělávání

Další kódy vzešlé z rozhovorů jsou propojeny společnými tématy rodičů i pedagogů.

Nezralost

Téměř všichni respondenti se zamýšlí nad nedostatečnou probádaností této problematiky odborníky, kteří by se měli fundovaně vyjadřovat k nejzákladnějším otázkám, které vznášeli respondenti jako pan učitel Daniel (WŠ): „... *ale způsob předávání dětem musí také být veden s ohledem na vývojovou psychologii. Bezpodmínečně musí být podloženy výzkumy i sociologickými. Jistě nelze přehlížet zdravotní dopady bezbřehé digitalizace života dětí.*“ Nebo paní učitelka Marcela (MŠ), která by ráda podávala rodičům odpovědi podepřené studiemi a výzkumy: „*Rodiče přichází velmi často s otázkou, kolik času online je pro děti akorát, a my se snažíme hledat odpovědi, jak zařídit, aby digitální technologie přinášely do životů žáků i nás pedagogů něco obohacujícího, a jsme ve střehu, protože zatím nejsou žádné velké studie o škodlivosti ve vztahu k věku dětí.*“ Obavy z nezralosti dětí na prvním stupni se ozývaly i z řad rodičů. Sophie (WŠ): „*Často přemýšlím, jaké časové a věkové omezení a v kolika letech začít...*“ Také otec Michal (MŠ) podotýká: „*Pomalou, ale jistě a s rozmyslem.*“ Pan učitel Daniel (WŠ) shrnuje naše rozhodování ke vzdělávání prostřednictvím DT: „*Je velice důležité rozvíjet digitální kompetence dětí, ale probaha uvádět do tohoto*

imaginárního světa děti s respektem k jejich postupně se rozvíjejícímu chápání abstraktního světa a ne bezhlavě.“

Učitelé, jako je Daniel a Marcela, vyjadřují obavy z nedostatečné informovanosti odborníků, kteří by měli poskytovat fundované odpovědi na otázky týkající se digitálního vzdělávání. Tito učitelé zdůrazňují, že přístup k digitálním technologiím ve vzdělávání by měl být podložen výzkumy a znalostmi ze vzdělávací psychologie a sociologie.

Rodiče, jako je Sophie a Michal, se také obávají neinformovanosti v otázkách týkajících se digitálního vzdělávání, zejména pokud jde o vhodné časové a věkové limity pro děti. Tito rodiče se snaží vést své rozhodování o digitálním vzdělávání svých dětí s opatrností a uvážením.

Pan učitel Daniel, zdůrazňuje potřebu vést digitální vzdělávání s ohledem na vývojovou psychologii dětí. Navrhuje respektovat postupné chápání abstraktního světa a přistupovat k digitálním technologiím s opatrností a respektem k dětské nezralosti.

Sophie, se také snaží zohlednit věkové a vývojové potřeby svých dětí při rozhodování o digitálním vzdělávání. Přemýšlí o vhodných časových a věkových omezeních a hledá způsoby, jak integrovat digitální technologie do života svých dětí způsobem, který je pro ně obohacující.

Tímto způsobem lze pozorovat rozdílné perspektivy a priority mezi učiteli a rodiči, přičemž obě skupiny se snaží nalézt rovnováhu mezi využitím digitálních technologií ve vzdělávání a respektem k potřebám a bezpečnosti dětí.

Rizika

Respondenti uvádějí, že narůstající čas trávený online je ohrožením číhajícím na dítě, což může vést až k online závislostem. Daniel (WŠ): *„Jsme v době, kdy skutečně již nevidáme běhat děti v hrách ani na vesnicích. Kde jsou? Sedí u mobilů a hrají se sousedy počítačové online hry. A to ještě v tom lepším případě. My jako škola jsme do této doby neměli řešit např. kyberšikanu, ale nyní je již ze zákona dáno, že škola i do tohoto má právo vstupovat, a první otázky vedou k zaregistrování se dětí do různých TikToků, WhatsAppů apod., kde je podmínkou věk 18 let, za což nese odpovědnost vždy rodič. Ovlivňuje to pedagogickou činnost a my máme ohlašovací povinnost, když se řeší něco za hranicí zákona.“* Dle výpovědí rodičů i učitelé řeší rizika kyberšikany, toto potvrzuje v rozhovoru také Anna (KŠ): *„Na jedné třídní schůzce se mne zeptala maminka holčičky, jestli by se mohla ostatních rodičů zeptat, jak to mají v jejich výchově a přístupu k mobilům a tabletům, a rozvinula se zajímavá diskuse, kterou otevřela z důvodu toho, že řešila kyberšikanu ve třídě starší sestry.“* A Zuzana (KŠ): *„... na třídních schůzkách se vyjadřovala paní učitelka k mobilům teď trochu s negativním nádechem. Že prý si děti v té třídě u syna o přestávkách vůbec*

mezi sebou nepovídají a jen sedí v lavicích nebo na lavicích a chatují. Z toho mám trochu strach, protože ve starších ročnících se teď řeší kyberšikana. Byla tam i policie a vyšetřovali nějaký hádky nebo útok mezi spolužáky přes nějakou aplikaci. To mě zkrátka trochu děsí.“ A má obavu z rizika, že by se její vlastní syn také mohl stát v kyberprostoru útočníkem nebo obětí: *„Bojím se buď toho, aby se nenechal strhnout k nějaké takovéto kyberlumpárně, anebo aby si ho někdo nevyhlídnul jako oběť. Což si myslím, že je jen krůček k tomu vymyslet nějakou alotrii v kyberprostoru. Nějakou jako dětskou pomstu...“* Děti musí být dle rozhovorů vedeny k pochopení toho, že virtuální svět je zkonstruovaný a od toho reálného odlišný. Respondentka Sophie (WŠ) položila otevřenou otázku: *„... jak dítě nenechat propadnout do digitálně-virtuální vrstvy, aby se nedostalo do závislosti?“* Dotkla se také rizika nepřipravenosti pedagogů: *„... tak snad budou přístupní i k diskusím o míře, bezpečnosti a škodlivosti používání počítačů. Zatím ale netuším, jestli se mají o co opřít. Studií je asi zatím málo.“*

Rodiče vyjadřují obavy ohledně narůstajícího času, který děti tráví online, a varují před potenciálními negativními dopady této digitalizace na děti. Zuzana a Sophie se obávají různých forem kyberšikany a možnosti, že by se děti mohly stát oběťmi nebo dokonce útočníky v kyberprostoru. Tento strach vychází z obecného povědomí o rizicích spojených s online interakcí a chybějících znalostech o tom, jak těmto rizikům předcházet. Sophie klade důraz na to, že děti musí být vedeny k pochopení rozdílu mezi virtuálním a reálným světem a k prevenci před závislostí na digitálních technologiích.

Na druhé straně učitelé, jako Daniel, zdůrazňují potřebu reagovat na tyto problémy v rámci školního prostředí. Daniel uvádí, že školy se musí nyní vypořádat s problémy kyberšikany a dalšími negativními jevy spojenými s online interakcí, což ovlivňuje i pedagogickou činnost. Anna pak uvádí, že učitelé se na třídních schůzkách zabývají tématy, jako je používání mobilních zařízení ve škole, a vyjadřují obavy z nedostatečné komunikace mezi žáky.

Oba rodiče a učitelé se shodují v obavách ohledně bezpečnosti a zdraví dětí při pohybu v digitálním prostředí. Zatímco rodiče se obávají především jako individuální ochránci svých dětí, učitelé se snaží řešit tyto problémy ve školním kontextu a připravit děti na bezpečné a zdravé používání DT.

Prevence

Z výpovědí respondentů vyplývá, že se sociální sítě a internet stávají pro dítě okolo 9–12 let velmi zajímavými a že děti často umějí zacházet s mobily či tablety mnohem obratněji než jejich rodiče. Respondenti však připouštějí, že děti ještě nedokáží vyhodnotit rizika a nebezpečí, protože jim schází životní zkušenosti a znalosti, a proto je nezbytně nutná pomoc právě ze strany dospělých. Rodiče mají zájem o preventivní programy. To potvrzuje Marcela (MŠ): *„A proto vysílají žádosti o různé preventivní programy a přednášky pro ně samotné, aby vedly děti a také sebe ke zdravým návykům.“*

Ted' v listopadu, někdy koncem měsíce, máme pozvány rodiče na přednášku Michaely Slussareff. " O základních pravidlech při pohybu na internetu a jak co nejbezpečněji vést postupně děti k jeho smysluplnému používání a využívání se rodiče i učitelé již pravidelně vzdělávají v rámci třídních schůzek nebo v rámci preventivních přednášek v dnešní době již hojně na školách pořádaných. Anna (KŠ): „... nyní, když jsou na školy zváni preventisté s přednáškami pro děti a rodiče, se teprve pomalu dozvídáme, jak děti nejdříve, nazvu to „předvzdělat“ pro práci s takovými médii.“ Zuzana (KŠ) v rozhovoru uvedla, že se také zúčastnila jedné školou pořádané přednášky: „Seznamovali jsme se s tím, co je to digitální gramotnost. Vedl to metodik prevence naší školy, takže jsme mohli být otevření a diskutovat nad tématy, která nás páli.“

Respondenti uvádějí, že se na školách zaměřují na prevenci rizikového chování v kyberprostoru, věnují se opatřením, která jsou potřebná, a nabízejí informace a poradenství. Daniel (WŠ): *„Také často zařazujeme preventivní přednášky o digitálních technologiích a médiích pro rodiče i děti.“* Žáci jsou k informačním a digitálním kompetencím vzdělávání v rámci přednášek, které školy pořádají ve spolupráci se školními metodiky prevence, například s tématy preventivních programů jako kyberšikana. Zuzana (KŠ) si ale také uvědomuje zásadní poznání, že musí mít stále na paměti, že jako rodiče jsou *„... oni sami pro děti vzorem ve vztahu k médiím“*.

Podpora

Všichni respondenti považují podporu v profesionalizaci vzdělávání k digitálním kompetencím jak u dětí, tak u pedagogů za zásadní. Dalším často se opakujícím tématem rozhovorů byly právě otázky po možnostech vzdělávání učitelů vedoucího k modernizaci výuky prostřednictvím digitální techniky. Respondenti shodně uvádějí, že pedagogové navštěvují různé semináře opět pod akreditací MŠMT v rámci DVPP, kde jsou pedagogům nastíněny nové možnosti ve vzdělávání a možnosti prezentace učiva prostřednictvím technologií. Anna (KŠ) stejně jako další respondenti hodnotí kladně finanční a materiální zajištění škol, ale ještě je potřeba získat jistotu prostřednictvím jiného DVPP: *„No určitě nepřipravenost učitelů. Ale tím mám na mysli nejen školení v práci s počítačem... Naše škola v rámci různých projektů a financí ze šablon získala finance na vybavení všech tříd interaktivními tabulemi a máme také novou počítačovou třídu vybudovanou v podkroví školy, kde jsou moderní počítače, a také jsme posilovali internetové pokrytí celé budovy. Tak si myslím, že materiálně jsme připraveni a jdeme s dobou... Ted' už jen získat jistotu skrze kurzy pro učitele.“* Podle Anny (KŠ) a Michala (MŠ) je nutná podmínka podpory vyškolení i ostatních pedagogických pracovníků – asistentů: *„Ano. Bude potřeba, aby byli v tomto směru vyškoleni asistenti, a to přesně k danému dítěti... A aby nám například poradny,*

pediatři nebo centra poskytovali přesné fundované informace možné zátěže u dětí s krátkou soustředěností. Aby je činnost u monitorů nepřetěžovala.“ Tyto semináře je na základě tvrzení respondentů možné nastavit přesně pro potřeby dané školy, která seminář pro své pedagogy objednává. A tak jsou i vystaveny na možnostech a technickém vybavení této školy, což školy nezatěžuje ve smyslu narůstajících finančních výdajů, ale takové semináře jsou i možností nahlédnout do potenciální modernizace vybavení. Tyto semináře jsou podle Anny (KŠ) „vhodným prostředkem, jak zvýšit atraktivitu a tím i motivaci žáka ke studiu s možností pozitivního ovlivnění skrze využití vhodných technologií“. Semináře totiž nabízejí vzdělávací aktivity a propracované metodiky i k jednotlivým vyučovaným předmětům s nabídkou vhodného zařazení technologií s ohledem na věk žáků a popř. probíraná témata. Často je nabízena trvalá nabídka poradenství v dalším praktickém vytváření příprav výuky. Marcela (MŠ): „Každý rok máme možnost se zapisovat do různých kurzů v dalším vzdělávání pedagogických pracovníků, které jsou zaměřené na různé oblasti a mimo jiné tedy také na média ve výuce.“ Sophie (WŠ) vyslovuje empatickou podporu učitelům: „Mám pocit, že teprve sami hledají, jak na to. Mají prý výjezdy na různá školení, kde se radí, jak informatiku nově, ale waldorfsky uchopit.“

Učitelé zdůrazňují potřebu podpory ve vzdělávání a rozvoji digitálních kompetencí jak u sebe samých, tak u dalších pedagogických pracovníků, jako jsou asistenti. Vidí v seminářích a dalším vzdělávání prostřednictvím akreditovaných kurzů Ministerstva školství zásadní nástroj pro zlepšení svých dovedností v práci s digitálními technologiemi a modernizaci výuky. Učitelé vnímají tuto podporu jako nezbytnou k tomu, aby mohli efektivně využívat technologie ve výuce a reagovat na aktuální potřeby žáků. Rodiče, na druhou stranu, zdůrazňují důležitost finanční a materiální podpory škol, která umožňuje modernizaci vybavení tříd a přístup k technologiím. Oceňují, že školy získaly finanční prostředky na interaktivní tabule, počítačové třídy a internetové pokrytí. Nicméně zdůrazňují také důležitost vyškolení pedagogů a asistentů, aby byli schopni efektivně využívat dostupnou technologii a předcházet potenciálním rizikům spojeným s digitálním prostředím.

Oba subjekty, učitelé i rodiče, vidí vzdělávání a podporu ve vývoji digitálních kompetencí jako klíčové prvky pro zajištění kvalitního vzdělávání v digitální době. Učitelé se snaží aktivně podporovat svůj vlastní rozvoj, zatímco rodiče očekávají, že školy budou poskytovat moderní prostředí a kvalifikované vedení, které zajistí bezpečné a efektivní využití digitálních technologií ve výuce.

Aspirace

V rozhovorech se objevují různá očekávání a přání, která respondenti sdělovali někdy jen mezi přemýšlením nebo jako vzkaz ostatním rodičům a pedagogům. Anna (KŠ) se vyslovila s přáním dostatečné reflexe změn: „Udržet krok s děním v interaktivním

světě.“ A také vyslovila povzbuzující konstatování: „*Překážky v životě jsou tady od toho, aby se překonávaly, a z takové překonané překážky se může stát přínosná zkušenost.*“ Daniel (WŠ) dává důraz na lidskost: „*Věnujme více pozornosti tomu, aby učení souviselo se životem a zkušeností.*“ A Marcela (MŠ) věří ve vybudování pevných základů dnešního modernizovaného vzdělávání v komunikaci všech zúčastněných: „*Postavme spolupráci s rodiči na novém základě, ke kterému nás doba vede. Společně a s rozumem.*“ Sophie (WŠ) přijímá dnešní dění ve světě a ve školství s pokorou a s vírou, že i abstraktní svět dokážeme do svých životů zařadit jako součást, která nám i dětem bude pozitivní změnou: „*Nikdo neví, kam směřujeme. Víme jen, že míříme ke změně k umění žít v abstraktním světě.*“ Zuzana (KŠ), pro kterou jsou technologie a jejich používání každodenním standardem, uvádí: „*Cílem výchovy by měla být schopnost používat technologie ke svému prospěchu.*“ A Michal (MŠ) z pohledu rodiče žáka s IVP konstatuje: „*I digitální vzdělávání by mělo snad být inkluzivní.*“ S vyslovenou nadějí: „*Snad jsou nebo budou učitelé připraveni. Používat techniku jako pomoc určitě ano, ale ne se digitalizaci podřizovat a nechat se příliš do něčeho tlačit.*“

Učitelé vyjadřují touhu udržet krok s neustále se vyvíjejícím světem technologií a připomínají důležitost lidských hodnot a lidského rozměru ve vzdělávání. Vidí v komunikaci a spolupráci s rodiči klíč k úspěšné modernizaci vzdělávacího procesu a zdůrazňují potřebu propojení vzdělávání se životními zkušenostmi. Učitelé vyjadřují pokoru a respekt vůči technologickým změnám, ale zároveň zdůrazňují potřebu uváženého a promyšleného přístupu k jejich využití ve výuce. Rodiče pak zdůrazňují důležitost inkluze a přizpůsobení vzdělávacího prostředí potřebám všech žáků, včetně těch se speciálními potřebami. Vyjadřují naději, že učitelé budou dostatečně připraveni a schopni využít technologii jako prostředek ke zlepšení vzdělávacího procesu, aniž by se jí příliš podřizovali nebo ztráceli lidský rozměr ve výuce. Rodiče také věří v důležitost výchovy, která umožní dětem efektivně využívat technologie k vlastnímu prospěchu a rozvoji.

Obě strany, jak učitelé, tak rodiče, se shodují na důležitosti uváženého a vyváženého přístupu k využívání digitálních technologií ve vzdělávání, který respektuje jak technologický pokrok, tak lidské hodnoty a potřeby.

4 Diskuse a závěr

Svou prací jsem se zaměřila na zkoumání přístupu pedagogů a rodičů k trendu postupné digitalizace výuky na prvním stupni základních škol. Cílem mého výzkumu bylo porozumět prostřednictvím rozhovorů s respondenty, jaké faktory ovlivňují jejich přístup k využívání DT ve vzdělávacím procesu.

Na začátku mé práce na tomto pilotním šetření jsem byla limitována nedostatkem zkušeností s kvalitativním výzkumem. Poté, co jsem tento nedostatek překonala, se mi podařilo zorientovat se v požadavcích na tento typ výzkumné práce a vytvořit si výzkumný design s ohledem na zformulovaný cíl práce.

Důležitým zjištěním, které jsem v rámci této studie získala, je, že převážná část oslovených respondentů vyjadřuje spíše rozpačitý postoj k novým přístupům digitalizace v rámci rozvoje digitálních kompetencí na prvním stupni základních škol. Celkem často se respondenti vyjadřují, že by výchova a vzdělávání měly být na prvním stupni základní školy zaměřeny nejdříve na získávání praktických zkušeností z reálného života a digitální technologie by se měly zařazovat pozvolna. K pozvolnému zavádění DT se vyjadřuje také mezinárodní komise UNESCO „Vzdělávání pro 21. století“ zásadním doporučením, že by každý jedinec měl nejdříve získávat zkušenosti a prožívat situace v reálném světě v interakci s ostatními lidmi.⁴⁸ V ideálním případě by životní prostor raného dětství měl rozvíjet nejdříve celou tělesnost v mnohostranných činnostech s plným prožitkem a posilováním vůle. Glaw je přesvědčen, že pedagogika by měla prvotně dětem pomáhat, aby získaly síly, které budou potřebovat k životu ve světě proniknutém informačními technologiemi. Takovéto pojetí přístupu pedagogiky si podrží svůj význam jako vyrovnávající protiváha vzdělávání například v používání PC a informačních technologií.⁴⁹

Se zaváděním technologií do výuky respondenti vyjadřovali obavu z negativních dopadů na zdravý vývoj dětí, což může být také dalším faktorem ovlivňujícím jejich postoje. S nadměrným používáním technologií u malých dětí se pojí rizika, jako jsou zhoršení pozornosti, zhoršení jemné motoriky, problémy se spánkem a sociální izolace. Proto je důležité, aby byla technologie využívána zodpovědně a v souladu s věkem dítěte a aby byly dodržovány určité limity a pravidla, aby se minimalizovala rizika spojená s jejich používáním. Toto nezpochybnuje ani klinický psycholog Ptáček, který v rozhovoru publikovaném v Učitelských novinách popisuje výzkumy dokazující, že když se mozek začne v určité oblasti spoléhat na výpočetní technologie, tak přestane

⁴⁸ *Učení je skryté bohatství*. Zpráva mezinárodní komise UNESCO „Vzdělávání pro 21. století“. Praha: Pedagogická fakulta UK, Ústav výzkumu a rozvoje školství, 1997.

⁴⁹ Srov. BOETTGER, Corinna; FEINAUER, Stefan; GLAW, Franz a HÜBNER, Edwin. *GAWAN 2.1: průvodce rodičů po mediální džungli*. 2. uprav. a dopl. vyd. Praha: Asociace waldorfských škol ČR, 2020. ISBN 978-80-907148-0-9, s. 12.

využívat přirozenou strukturu a tyto struktury začnou degenerovat, což se projevuje v nedostatku paměti, pozornosti, schopnosti učit se, orientovat se a podobně. Uvedl, že zahrnutí mobilních zařízení do výuky je určitě vhodné, avšak musí být promyšlené a účelné. Toto zatím nebylo provedeno. Proto by mělo být nejprve jasně určeno, jak a proč by měly být tyto technologie do výuky zahrnuty.⁵⁰ Také neurovědec a psychiatr Spitzer vybízí k omezení intenzivního využívání digitálních technologií, a to především u dětí, aby se zabránilo tzv. digitální demenci. Podle něj u dětí a mladistvých dramaticky klesá vinou digitálních médií schopnost učení se a výsledkem jsou poruchy pozornosti a čtení, úzkost a otupělost, poruchy spánku a deprese, nadváha, sklony k násilí a úpadek společnosti.⁵¹ Toto rozporuje autor projektu One Laptop per Child-Notebook pro každého. Negroponte svůj záměr staví na principu, že jejich propagovaný malý počítač je určen pro děti od 6 do 12 let a internet a přístup k informacím jsou pro děti a jejich rozvoj zásadní.⁵²

Dalším možným aspektem, který se podílel na utváření postojů respondentů, byl nový pohled na oblast vzdělávání k digitálním kompetencím, který se zaměřuje na polaritu, do které se v současné době dostávají učitelé i rodiče. Na jedné straně vidí respondenti potřebu, aby nová generace získala základní znalosti a dovednosti, které jsou důležité pro úspěšné působení v dnešním světě a pro další rozvoj. Na druhé straně si uvědomují, že děti mají právo na zdravý vývoj, který by měli podporovat ti, kdo je v průběhu dětství doprovázejí. V této souvislosti respondenti zdůrazňovali potřebu získávat nové poznatky a kvalifikované odpovědi na otázky týkající se používání technologií při výchově a vzdělávání dětí prostřednictvím preventivních programů, které se zaměřují na používání technologií.

Podle Herzánové, jež se ve své bakalářské práci věnuje rizikovému chování žáků základních škol a jeho prevenci, platí již na každé škole minimální preventivní program, který se zabývá touto problematikou a nabízí doporučená řešení, ale kromě toho školy také ve spolupráci s dalšími institucemi organizují různé semináře a přednášky, které se věnují konkrétním problémům. Tyto programy zohledňují aktuální potřeby žáků a jsou dlouhodobé a navazující, aby aktivně zapojily žáky, což je ideální.⁵³ Odborná literatura

⁵⁰ UČITELSKÉ LISTY. Markéta Riziková: *Mobily do výuky určitě zapojme, ale musí to být promyšlené, to zatím prostě není, říká klinický psycholog*. Online. 10. 12. 2021. Dostupné z: <http://www.ucitelskelisty.cz/2021/12/marketa-rizikova-mobily-do-vyuky-urcite.html>. [cit. 2024-01-28].

⁵¹ SPITZER, Manfred. *Digitální demence: jak připravujeme sami sebe a naše děti o rozum*. Brno: Host, 2014. ISBN 978-80-7294-872-7.

⁵² Srov. NEGROPONTE, Nicholas in KALAŠ, Ivan a kol. *Premeny školy v digitálnom veku*, s. 43.

⁵³ HERZÁNOVÁ, Tereza. *Rizikové chování žáků základních škol a jeho prevence*. Bakalářská práce. Miroslav PROCHÁZKA (vedoucí práce). České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Pedagogická fakulta, 2022. Dostupné z: https://theses.cz/id/m4qjh5/Bakalarska_prace_Tereza_Herzanova.pdf. [cit. 2024-02-02].

tento problém reflektuje a též Janošová toto potvrzuje. Podle ní jsou programy pořádané jednorázově považovány za naprosto neefektivní.⁵⁴

Respondentky Sophie, Anna, Marcela a Zuzana vyslovovaly důvěru v připravenost pedagogů pro řešení kybernetické bezpečnosti, což bylo dalším působícím elementem pro zaujímání postojů k prolínání digitálních technologií do prostředí prvního stupně ZŠ, který byl patrný ve většině rozhovorů. Děti často umějí zacházet s mobily či tablety, ale ještě se nedokáží orientovat při pohybu na sítích a posuzovat rizika spojená s užíváním DT. Schází jim životní zkušenosti a znalosti. Proto je nezbytně nutná pomoc právě ze strany dospělých. S tímto pracuje také MŠMT a potvrzuje, že na možná rizika je třeba dohlížet. Na základě podnětů a analýzy potřeb škol a školských zařízení MŠMT uděluje akreditační různým vzdělávacím programům v rámci DVPP, kde získávají pedagogové základní znalosti o své vlastní roli při řešení kybernetické bezpečnosti při využívání digitální techniky ve školách a školských zařízeních. Popřípadě získávají povědomí o tom, jak mohou případná rizika snížit.⁵⁵ Dle mého názoru je při začleňování DT do výuky klíčová prevence. Je důležité vést děti k pochopení toho, že virtuální svět se liší od skutečného a je konstruovaný. Tento můj postoj koresponduje s vyjádřením postoje respondentů Daniela a Marcely. A toto také reflektuje odborná literatura. Dle Hulanové se termín „virtuální prostor“ vztahuje na prostor, který se otevírá při vstupu do online prostředí pomocí internetových sítí. Tento virtuální svět je vytvořen moderními komunikačními technologiemi. V této virtuální oblasti dochází ke změnám chování lidí, jejich vztahů, vnímání druhých, a dokonce i sebe sama.⁵⁶

V závěru ocituji respondentku Sophii: *„Je to určitě historická etapa. Musíme ale velmi do hloubky přemýšlet o tom, jak děti vedeme v tomto směru, jak se stavíme k této výchově a vzdělávání. Nikdo neví, kam směřujeme. Víme jen, že míříme ke změně v umění žít v abstraktním světě.“*

Osobně si myslím, že v současné době nejsme schopni předvídat, jak budou digitální technologie a virtuální svět ovlivňovat vzdělávání a jaké nové příležitosti a výzvy přinesou.

Předvídavost a potřebu nastavené vize ve školství zdůrazňuje i Kalaš. Společnosti se zatím nedostává odvážné, srozumitelné, inspirativní a zároveň realistické vize vzdělávání do budoucnosti. Je třeba komplexní představa o tom, jak se na budoucnost

⁵⁴ Srov. JANOŠOVÁ, Pavlína; KOLLEROVÁ, Lenka; ZÁBRODSKÁ, Kateřina; KRESSA, Jiří a DĚDOVÁ, Mária. *Psychologie školní šikany*. Praha: Grada, 2016. ISBN 978-80-247-2992-3.

⁵⁵ MŠMT. *Online kurz kybernetické bezpečnosti pro pedagogy*. Online. 2021. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/online-kurz-kyberneticke-bezpecnosti-pro-pedagogy>. [cit. 2024-02-11].

⁵⁶ Srov. HULANOVÁ, Lenka. *Internetová kriminalita páchaná na dětech*. Rigorózní práce. Lenka ŠULOVÁ (vedoucí práce). Praha: Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Katedra psychologie, 2012. Dostupné z: <https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/44778/150008939.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. [cit. 2024-02-02].

připravit, aby nás tato vize inspirovala k tomu, jak se na tuto cestu vydat a úspěšně ji absolvovat.⁵⁷

Tato práce byla zaměřena na výzkum postojů pedagogů a rodičů k sílicímu trendu digitalizace výuky na prvním stupni základních škol. Zabývala jsem se postoji respondentů, které mohou být ovlivňovány různými faktory. Podle Boigera et al. mohou být postoje lidí ovlivněny obavami nebo očekáváními. Obavy z neznámého mohou vést ke změně postoje směrem k opatrnosti nebo nedůvěře. Naopak pozitivní očekávání mohou vést ke změně postoje směrem k optimismu a naději.⁵⁸ To podle mého úsudku může být zvláště viditelné v případech, kdy jsou lidé vystaveni novým nebo neznámým situacím. Například, když si pedagog myslí, že jeho vzdělávací přístup bude ohrožen kvůli novým technologiím, může k nim mít negativní postoj. Naopak, když se pedagog těší na nové technologie a věří, že mu v práci pomohou a nikterak negativně výchovu žáků nenaruší, může k nim začít zaujímat postoj pozitivní.

Pro rozhovory jsem volila respondenty z řad základních škol běžného typu a škol s alternativním přístupem. V rozhovorech vedených s respondenty z alternativních škol bylo zřejmé, že na těchto školách probíhají dle slov respondentů Marcely, Daniela a Sophie otevřené diskuse mezi pedagogy, rodiči a politiky k povinnému zavádění předmětu informatika na prvním stupni ZŠ. Setkání s pedagogy a rodiči z alternativních škol mi mohlo poskytnout nový úhel pohledu na problematiku. Tito respondenti mne inspirovali k přehodnocení mého původního ostentativního postoje k zavádění informačního učení na prvním stupni základních škol a já se otevřela možnosti, jak s touto výzvou naložit na základě doporučení založeného na strategii přístupu postupného zavádění programování již v nižších ročnících. Například prostřednictvím zaznamenávání různých postupů, jakými jsou růst rostlin, změny počasí nebo sestavování receptů a zakreslování do sešitů, leporel nebo kartiček a následné online sdílení na různých platformách, jak ve své bakalářské práci, kterou mi k prostudování doporučila maminka z waldorfské školy Sophie, navrhuje Šenková. V souladu s požadavky inovovaného kurikula ve své práci předkládá modelový školní vzdělávací plán výuky informatiky pro první stupeň základního vzdělávání, který je využitelný pro všechny školy bez ohledu na metodu a organizaci výuky.⁵⁹

Respondenti z řad alternativních škol se také více zamýšlejí nad etickými otázkami pohybu dětí na sociálních sítích. Pro mne jako pro učitele, pro kterého je zásadní výchovný aspekt v kontextu zavádění DT do škol, byl zřejmě nejzásadnější rozhovor

⁵⁷ Srov. KALAŠ, Ivan a kol. *Premeny školy v digitálnom veku*, s. 147.

⁵⁸ BOIGER, Michael; MESQUITA, Batja a DE LEERSNYDER, Jozefien. *The cultural construction of emotions*. Online. *Journal of Personality and Social Psychology*, 2008, roč. 8, s. 31–36. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/283195748_The_cultural_construction_of_emotions. [cit. 2024-02-14].

⁵⁹ ŠENKOVÁ, Lenka. *Organizéry ve výuce informatiky na prvním stupni waldorfských škol dle inovovaného státního kurikula*.

vedený s Danielem, který se v rozhovoru zabýval etickou otázkou pravdy a lži na pozadí pohybu dětí v interaktivním prostoru. V rozhovoru říká: „*Nelíbí se mi, že zejména sociální sítě často ovlivňují naše žáky a vedou je ke lhaní, a to i ze strany zákonných zástupců. Předkládají již při přihlášení otázku zalhat či nikoli. Sociální síť tak, jak je postavená, vybízí dítě k tomu zalhat. Lež je často podpořena ze strany zákonných zástupců. Pobídky k tomu, aby zadali falešná jména, falešné fotky. Potvrdí vyšší věk. Falešné údaje o sobě... a ještě je to nějak moc jednoduché... zalhat. To konfrontuje i nás samé, co pro nás pravda znamená.*“ S tím, že se děti pohybují na platformách pro komunikaci se spolužáky, kde musejí při registraci zalhat a zadat vyšší věk, jsem se sama ve své praxi u žáků setkala. Otevírá se otázka, jaká opatření a programy by měly být do výchovy a vzdělávání implementovány, aby se dětem poskytla vhodná digitální výchova, která zohledňuje etické aspekty pohybu na internetu? A jak může škola a rodina spolupracovat na vytvoření bezpečného digitálního prostředí pro děti?

Cílem mého pilotního šetření realizovaném strategií kvalitativního výzkumu bylo prozkoumat a zorientovat se v možnostech, jak ustát z mého pohledu pedagoga sílící tlak na trend až překotně rychlého zavádění digitalizace na prvním stupni základních škol. Vzhledem k tomu, že toto bylo bohatě v analýzách respondentů diskutováno a já jsem byla fascinována různorodostí zaujímaných postojů pedagogů i rodičů, protože mi pomohly rozkrýt různé přístupy a já je s respektem po vedených diskusích ve své pedagogické praxi reflektuji, považuji cíl mé práce za naplněný. Bylo pro mne důležité si uvědomit, že přístupy k digitálnímu vzdělávání se mohou lišit nejen mezi jednotlivými vzdělávacími metodami, ale i mezi konkrétními školami a pedagogy v rámci stejné pedagogické tradice. Každá škola a každý pedagog může mít své vlastní postupy a názory na to, jak integrovat digitální technologie do vzdělávacího procesu v souladu se svými pedagogickými principy.

Tato práce otevírá řadu důležitých otázek a nabízí relevantní informace pro diskusi o budoucnosti vzdělávání v digitálním světě. Analýza postojů a perspektiv pedagogů a rodičů přispívá k hlubšímu porozumění této problematice a může sloužit jako základ pro další výzkum a diskusi v oblasti digitálního vzdělávání.

Závěrem mé práce použiji citaci z rozhovoru s panem učitelem Danielem: „*Digitální přístup nemůže nahradit přístup pedagogický, který musí zůstat tomu digitálnímu nadřazený.*“⁶⁰

⁶⁰ Rozhovor s panem učitelem Danielem.

Seznam použitých zdrojů

- BOETTGER, Corinna; FEINAUER, Stefan; GLAW, Franz a HÜBNER, Edwin. *GAWAN 2.1: průvodce rodičů po mediální džungli*. 2. uprav. a dopln. vyd. Praha: Asociace waldorfských škol ČR, 2020. ISBN 978-80-907148-0-9.
- BOETTGER, Christian; FELES, Sven-Thorsten; DILLMANN, Elke; HÜBNER, Edwin a NEUMANN, Robert. *Mediální pedagogika na waldorfských školách: kurikulum a technické vybavení*. Praha: Asociace waldorfských škol České republiky, 2023. ISBN 978-80-907148-5-4.
- BOIGER, Michael; MESQUITA, Batja a DE LEERSNYDER, Jozefien. *The cultural construction of emotions*. Online. *Journal of Personality and Social Psychology*, 2008, roč. 8, s. 31–36. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/283195748_The_cultural_construction_of_emotions. [cit. 2024-02-14].
- BRDIČKA, Bořivoj. Analýza počátečního stavu realizace dílčího úkolu vládou sledované Strategie digitálního vzdělávání. Online. *Profil Učitel*. 2017, č. 21, s. 13. Dostupné z: https://clanky.rvp.cz/wp-content/uploads/prilohy/21757/Pu21_analyza.pdf [cit. 2024-04-04].
- BRDIČKA, Bořivoj. *Bloomova taxonomie v digitálním světě*. Online. Praha: Národní pedagogický institut ČR, 5. 5. 2008. Dostupné z: <https://spomocnik.rvp.cz/clanek/10647/BLOOMOVA-TAXONOMIE-V-DIGITALNIM-SVETE.html?nahled=>. [cit. 2024-02-12].
- BRDIČKA, Bořivoj. *Konektivismus – teorie vzdělávání v prostředí sociálních sítí*. Online. Praha: Národní pedagogický institut ČR, 2. 9. 2008. Dostupné z: <https://spomocnik.rvp.cz/clanek/10357/KONEKTIVISMUS---TEORIE-VZDELAVANI-V-PROSTREDI-SOCIALNICH-SITI.html>. [cit. 2023-11-04].
- BRDIČKA, Bořivoj. *Vliv technologií na inovaci výukových metod*. Online. Praha: Národní pedagogický institut ČR, 9. 12. 2004. Dostupné z: <https://www.spomocnik.net/2004/12/vliv-technologiei-na-inovaci-vyukovych.html>. [cit. 2023-11-07].
- CALCULATORS. *Calculator history*. Online. In: The Museum of Pocket Calculating Devices Dostupné z: <https://calculators.de/>. [cit. 2024-01-29].
- ČERNÁ, Petra. *Má pedagogika Marie Montessori něco společného s technologiemi?* Online. Praha: Národní pedagogický institut ČR, 20. 6. 2016. Dostupné z: <https://spomocnik.rvp.cz/clanek/20951/MA-PEDAGOGIKA-MARIE-MONTESSORI-NECO-SPOLECNEHO-S-TECHNOLOGIEMI%3F.html?nahled=>. [cit. 2024-02-07].

ČERNÝ, Michal; CHYTKOVÁ, Dagmar; MAZÁČOVÁ, Pavlína a ŠIMKOVÁ, Gabriela. Distanční vzdělávání pro učitele. Brno: Flow, 2015. ISBN 978-80-905480-7-7.

ČONKOVÁ, Sabina. *Pohledy rodičů na využívání digitálních technologií dětmi ve věku 12 až 13 let*. Bakalářská diplomová práce. Libor JUHAŇÁK (vedoucí práce). Brno: Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Ústav pedagogických věd, 2022. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/z7ys4/Sabina_Conkova_Bakalarska_prace.pdf. [cit. 2023-12-02].

EDU. *Digitální gramotnost v RVP ZV*. Online. Praha: Národní pedagogický institut ČR. Dostupné z: <https://revize.edu.cz/digitalni-gramotnost-v-rvp-zv>. [cit. 2023-12-04].

EDU. *Digitální kompetence v RVP ZV*. PDF. Online. Praha: Národní pedagogický institut ČR, 2023. Dostupné z: <https://revize.edu.cz/files/npo-uzlove-body-v2.pdf>. [cit. 2023-12-03].

EDU. *Informatické myšlení na 1. stupni*. Online. Praha: Národní pedagogický institut, 2021 [cit. 2023-02-08]. Dostupné z: <https://revize.edu.cz/clanky/informaticke-mysleni-na-1-stupni-zs>. [cit. 2023-12-03].

EDU. *Upravený rámcový vzdělávací program (RVP) pro základní vzdělávání (ZŠ) – 2023*. Online. 2023. Dostupné z: <https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcove-vzdelavacici-program-pro-zakladni-vzdelavani-rvp-zv/#rvp-zs-2023>. [cit. 2024-01-03].

EVROPSKÁ KOMISE. *Selfie: A tool to support learning in the digital age*. Online. Dostupné z: <https://education.ec.europa.eu/cs/selfie>. [cit. 2024-03-28].

FRIŠTACKÝ, P. a ŠKODOULÍK, J. *Úskalí využívání médií na ZŠ* [CD-ROM]. Pedagogický software, 2004.

FUTEROVÁ, Markéta a ČÍŽKOVÁ, Věra. *Využití dataprojektoru ve výuce na ZŠ a SŠ. Multimediální prezentace jako prostředek motivace ve výuce fyziky*. [CD-ROM]. Pedagogický software, 2004.

GAJZLEROVÁ, Lenka; NEUMAJER, Ondřej a ROHLÍKOVÁ, Lucie. *Inkluzivní vzdělávání s využitím digitálních technologií*. Online. In: Ondřej Neumajer, 5. 8. 2016. Dostupné z: <https://ondrej.neumajer.cz/inkluzivni-vzdelavani-s-vyuzitim-digitalnich-technologii/>. [cit. 2023-11-09].

GLAW, Franz; HÜBNER, Edwin; KULLAK-UBLICK, Henning a SCHÖNSTEDT, Celia. *Gawan 2.0: vědomý vztah k médiím a waldorfská pedagogika*. Praha: Asociace waldorfských škol ČR, 2020. ISBN 978-80-907148-3-0.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-040-2.

HERZÁNOVÁ, Tereza. *Rizikové chování žáků základních škol a jeho prevence*. Bakalářská práce. Miroslav PROCHÁZKA (vedoucí práce). České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Pedagogická fakulta, 2022. Dostupné z: https://theses.cz/id/m4qjh5/Bakalarska_prace_Tereza_Herzanova.pdf. [cit. 2024-02-02].

HOLUBOVÁ, Renata. *Multimediální prezentace jako prostředek motivace ve výuce fyziky* [CD-ROM]. Pedagogický software, 2004.

HP MARKET. *Notebook HP 255 G8 (5N227ES)*. Online. Dostupné z: <https://www.hpmarket.cz/productOpt.asp?konfId=5N227ES>. [cit. 2024-02-12].

HRUBÁ, Jana. *Jak vznikala Bílá kniha (2. část)*. Online. In: Řízení školy Dostupné z: <https://www.rizeniskoly.cz/aktuality/jak-vznikala-bila-kniha-2-cast.a-7642.html>. [cit. 2023-11-08].

HULANOVÁ, Lenka. *Internetová kriminalita páchaná na dětech*. Rigorózní práce. Lenka ŠULOVÁ (vedoucí práce). Praha: Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Katedra psychologie, 2012. Dostupné z: <https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/44778/150008939.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. [cit. 2024-02-02].

CHOCHOLOVÁ, Svatava; PÁNKOVÁ, Markéta a STEINER, Martin (ed.). *Jan Amos Komenský – odkaz kultury vzdělávání*. Praha: Academia, 2009. ISBN 978-80-200-1700-0.

JANOŠOVÁ, Pavlína; KOLLEROVÁ, Lenka; ZÁBRODSKÁ, Kateřina; KRESSA, Jiří a DĚDOVÁ, Mária. *Psychologie školní šikany*. Praha: Grada, 2016. ISBN 978-80-247-2992-3.

JEDLIČKOVÁ, Pavlína. *Problematika kybernetické bezpečnosti ve výuce*. Online, Diplomová práce, vedoucí Radim Štěřba. Brno: Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta, Katedra občanské výchovy, 2016. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/w7jms/Diplomova_prace.pdf. [cit. 2023-04-06].

JOINT RESEARCH CENTRE. *Digital Competence Framework for Educators (DigCompEdu)*. Online. In: European Commission. Dostupné z: https://joint-research-centre.ec.europa.eu/digcompedu_en. [cit. 2023-12-08].

KALAŠ, Ivan a kol. *Premeny školy v digitálnom veku*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 2013. ISBN 978-80-10-02409-4.

KOPECKÝ, Kamil a SZOTKOWSKI, René. *E-bezpečí: Kybergrooming a sextortion (přívodce studiem)*. PDF. Online. Olomouc: Univerzita Palackého, 2018. Dostupné z:

- https://www.pdf.upol.cz/fileadmin/userdata/PdF/VaV/2018/odborne_seminare/E-Bezpeci_-_Kybergrooming_a_sextortion.pdf. [cit. 2023-11-16].
- KOŤÁTKOVÁ, Soňa. *Dítě a mateřská škola*. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-1568-1.
- KRAMULOVÁ, Daniela. *Nová informatika za 1. stupni: Jak připravit učitele?* Online. In: *Řízení školy*, 14. 2. 2023. Dostupné z: <https://www.rizeniskoly.cz/aktuality/nova-informatika-za-1-stupni-jak-pripavit-ucitele.a-17443.html>. [cit. 2023-11-06].
- KUBÍKOVÁ, Slávka. *Klub nerozbitných dětí: sedm věcí, které pomohou našim dětem přežít v moderní době*. Brno: Edika, 2020. ISBN 978-80-266-1565-1.
- MASARYKOVA UNIVERZITA. *Montessori pedagogika: skripta*. PDF. Online. Dostupné z: https://is.muni.cz/el/ped/podzim2018/ZS1MP_IVMP/0_SKRIPTA_Montessori_20181128_Z.pdf. [cit. 2024-01-28].
- MONTESSORI ČR. *Objevte Montessori*. Online. <https://www.montessoricr.cz/>. [cit. 2024-01-16].
- MONTESSORI, Maria. *Absorbující mysl: vývoj a výchova dětí od narození do šesti let*. Praha: Portál, 2018. ISBN 978-80-262-1393-2.
- MŠMT. *Avízo školám – pokračujeme v digitalizaci v roce 2023*. Online. 2023. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/avizo-skolam-pokracujeme-v-digitalizaci-v-roce-2023?highlightWords=av%C3%ADzo+%C5%A1kol%C3%A1m+2023>. [cit. 2024-02-08].
- MŠMT. *Digitální gramotnost v uzlových bodech vzdělávání*. PDF. Online. In: Národní pedagogický institut ČR, 2020. Dostupné z: <https://digifolio.rvp.cz/artefact/file/download.php?file=95850&view=19523>. [cit. 2023-11-11].
- MŠMT. *MŠMT: Dopis ředitelům škol ohledně první etapy otevírání škol*. Online. In: *Pedagogické info*, 27. 3. 2021. Dostupné z: <https://www.pedagogicke.info/2021/03/msmt-dopis-reditelum-skol-ohledne-prvni.html>. [cit. 2023-12-13].
- MŠMT. *Online kurz kybernetické bezpečnosti pro pedagogy*. Online. 2021. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/online-kurz-kyberneticke-bezpecnosti-pro-pedagogy>. [cit. 2024-02-11].
- MŠMT. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. Online. In: Národní pedagogický institut, 2021. Dostupné z: <https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcovy-vzdelavacici-program-pro-zakladni-vzdelavani-rvp-zv/#rvp-zs-2023>. [cit. 2023-11-23].

- MŠMT. *Strategie digitálního vzdělávání do roku 2020*. Online. 2014. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/strategie-digitalniho-vzdelavani-do-roku-2020>. [cit. 2023-12-07].
- MŠMT. *Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2020*. PDF. Online. Dostupné z: https://www.msmt.cz/uploads/Strategie_2020_web.pdf. [cit. 2023-12-07].
- MŠMT. *Strategie vzdělávací politiky ČR do roku 2030+*. Online. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/strategie-2030>. [cit. 2023-11-30].
- NEUMAJER, Ondřej. Trendy digitálního vzdělávání v roce 2023. Online. *Řízení školy*. 2023, roč. 2023, č. 12. Dostupné z: <https://www.rizeniskoly.cz/casopisy/rizeni-skoly/trendy-digitalniho-vzdelavani-v-roce-2023.m-11775.html>. [cit. 2024-04-04].
- POKORNÝ, Martin. *Digitální technologie ve výuce. 1. díl*. Kralice na Hané: Computer Media, 2009. ISBN 978-80-7402-012-4.
- Profil Učitel²¹*. Online. Dostupné z: <https://ucitel21.rvp.cz/>. [cit. 2024-03-28].
- PRŮCHA, Jan; WALTEROVÁ, Eliška a MAREŠ, Jiří. *Pedagogický slovník*. 7., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0403-9.
- RŮŽIČKOVÁ, Daniela a BRDIČKA, Bořivoj. *Evropský rámec digitálních kompetencí pedagogů DigCompEdu*. Online. In: Metodický portál RVP, 24. 9. 2018. Dostupné z: <https://spomocnik.rvp.cz/clanek/21855/EVROPSKY-RAMEC-DIGITALNICH-KOMPETENCI-PEDAGOGU-DIGCOMPEDU.html>. [cit. 2023-12-08].
- SAK, Petr a MAREŠ, Jiří. *Člověk a vzdělání v informační společnosti*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-230-0.
- SERAFÍN, Čestmír a DEPEŠOVÁ, Jana. *Digitalizace a digitální technologie ve školství*. Online. *Trendy ve vzdělávání*, 2018, roč. 11, č. 2, s. 68–77. Dostupné z: <https://tvv-journal.upol.cz/pdfs/tvv/2018/02/08.pdf>. [cit. 2024-01-10].
- SHAPIRO, Jordan. *Nové dětství – Jak vychovávat děti, aby prospívaly v digitalizovaném světě*. Noxi, 2020. ISBN 978-80-8111-556-1.
- SCHUBERTOVÁ, Simona. *Informační technologie v životě žáků mladšího školního věku*. Diplomová práce. Lukáš CÍRUS (vedoucí práce). Ústí nad Labem: Univerzita Jana Evangelista Purkyně, Pedagogická fakulta, 2020. Dostupné z: <https://theses.cz/id/k844u5/?lang=en>. [cit. 2023-04-06].
- SKALKOVÁ, Jarmila. Kategorie vzdělání a pojetí vzdělávání v soudobé učící se informační společnosti. In: SAK, Petr a kol. *Člověk a vzdělání v informační společnosti*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-230-0.
- SPITZER, Manfred. *Digitální demence: jak připravujeme sami sebe a naše děti o rozum*. Brno: Host, 2014. ISBN 978-80-7294-872-7.

ŠENKOVÁ, Lenka. *Organizéry ve výuce informatiky na prvním stupni waldorfských škol dle inovovaného státního kurikula*. Bakalářská práce. Petra VAŇKOVÁ (vedoucí práce). Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2022. Dostupné z: <https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/178809/130350569.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. [cit. 2023-11-29].

TEACHER ACADEMY. *Získání digitální kompetence – úkol pro občana 21. století*. Online. In: European Commission, 2015 Dostupné z: <https://school-education.ec.europa.eu/en>. [cit. 2023-12-12].

Učení je skryté bohatství. Zpráva mezinárodní komise UNESCO „Vzdělávání pro 21. století“. Praha: Pedagogická fakulta UK, Ústav výzkumu a rozvoje školství, 1997.

UČITELSKÉ LISTY. *Markéta Riziková: Mobily do výuky určitě zapojme, ale musí to být promyšlené, to zatím prostě není, říká klinický psycholog*. Online. 10. 12. 2021. Dostupné z: <http://www.ucitelske-listy.cz/2021/12/marketa-rizikova-mobily-do-vyuky-urcite.html>. [cit. 2024-01-28].

UČITELSKÉ LISTY. *Radka Hrdinová: „Digitální dudlík“? Když dítěti dávám ke konzumaci obsah, kterému nerozumí, ale zabaví se jím, zakládám na komplexní problém, říká odbornice*. Online. 12. 12. 2022. Dostupné z: <http://www.ucitelske-listy.cz/2022/12/radka-hrdinova-digitalni-dudlik-kdyz.html>. [cit. 2023-11-20].

ÚLOVEC, Roman. ICT metodik, ICT koordinátor. Online. *METODICKÝ PORTÁL RVP.CZ*. Roč. 2010. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/8013/ICT-METODIK-ICT-KOORDINATOR.html>. [cit. 2024-04-04].

VÁVRA, Jaroslav. *Proč a k čemu taxonomie vzdělávacích cílů?* Online. Praha: Národní pedagogický institut ČR, 5. 5. 2011. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/11113/proc-a-k-cemu-taxonomie-vzdelavacich-cilu.html>. [cit. 2023-11-06].

VOTAVOVÁ, Renata. *Digitální technologie jako podpůrné opatření ve vzdělávání žáků se SVP a nadaných (1. část)*. Online. Praha: Národní pedagogický institut ČR, 3. 9. 2020. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/22560/DIGITALNI-TECHNOLOGIE-JAKO-PODPURNE-OPATRENI-VE-VZDELAVANI-ZAKU-SE-SVP-A-NADANYCH-1-CAST.html>. [cit. 2024-02-11].

ZÁHOREC, Ján; HAŠKOVÁ, Alena a MUNK, Michal. *Teachers' Professional Digital Literacy Skills and Their Upgrade*. Online. European Journal of Contemporary Education, roč. 8, č. 2. Dostupné z: <https://eric.ed.gov/?id=EJ1220272>. [cit. 2024-01-20].

ZELINKOVÁ, Olga. *Pomoz mi, abych to dokázal: pedagogika Marie Montessoriové a její metody dnes*. Pedagogická praxe. Praha: Portál, 1997. ISBN 8071780715.

ZOUNEK, Jiří a ŠEĎOVÁ, Klára. *Učitelé a technologie: mezi tradičním a moderním pojetím*. Brno: Paido, 2009. ISBN 978-80-7315-187-4.

ZOUNEK, Jiří; ZÁLESKÁ, Klára a JUHAŇÁK, Libor. *Výuka s využitím IXT v mezinárodní perspektivě: Na cestě k moderní pedagogice*. Online. Lifelong Learn, 2020, roč. 1, č. 10, s. 57–93. Dostupné z: https://lifelonglearning.mendelu.cz/media/pdf/LLL_20201001057.pdf. [cit. 2024-01-10].

ZŠ LIBEREC. *Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání „Dítě je tvůrcem sebe sama“: program Montessori realizovaný při ZŠ Liberec, ulice 5. května 64/49*. Online. 2018. Dostupné z: <https://www.zs5kveten.cz/general/skolni-vzdelavaci-program-montessori> [cit. 2024-01-18].

ZŠ ŽULOVÁ. *Historie počítačů*. Online. Dostupné z: <https://zulovaucebna.webnode.cz/historie-pocitacu/>. [cit. 2024-02-12].

Seznam použitých zkratk

ACOT	Apple Classrooms of Tomorrow
ČR	Česká republika
DigCompEdu	Digitální kompetenční rámec pro pedagogy (Digital Competence Framework for Educators)
DT	Digitální technologie
DVPP	Další vzdělávání pedagogických pracovníků
EU	Evropská unie
ICT	Informační a komunikační technologie
IT	Informační technologie
IVP	Individuální vzdělávací plán
KŠ	Klasická škola
MŠ	Montessori škola
MŠMT	Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy
PC	Osobní počítač
RVP ZV	Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání
SDV	Strategie digitálního vzdělávání
ŠVP	Školní vzdělávací program
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (Organizace OSN pro vzdělání, vědu a kulturu)
WŠ	Waldorfská škola
ZŠ	Základní škola

Seznam obrázků

Obr. 1: Notebook HP 255 G8	9
Obr. 2: SMART response – hlasovací zařízení.....	10
Obr. 3: SMART vizualizér pro záznam i projekci.....	10
Obr. 4: SMART Activ pero	10
Obr. 5: Zpětný projektor Meotar.....	11
Obr. 6: Mechanický psací stroj Consul.....	11
Obr. 7: Kalkulačka – první technika v českých školách.....	12
Obr. 8: IBM 286 Personal Computer XT (též IBM PC/XT)	12

Seznam příloh

Příloha I. Přepis rozhovoru s panem učitelem Danielem	53
Příloha II. Přepis rozhovoru s paní Sophií	56
Příloha III. Ukázky vyznačování v přepisech	59

Přílohy

Příloha I. Přepis rozhovoru s panem učitelem Danielem

Rozhovor č. 2 (pan učitel Daniel)

Dobrý den, děkuji za ochotu k rozhovoru.

Doufám, že přijdou otázky, které zvládnou zodpovědět.

Naším rozhovorem bych si ráda udělala obrázek o digitální technice používané ve výuce. Co je podle vás jádrem této problematiky?

Záleží na nasměrování a úhlu pohledu. Ale určitě například otázka pravdy a lži na sociálních sítích.

Postavíme-li tedy otázku pravdy a lži a postojů k nim před nás jako před pedagogy, tak vnímáte sociální sítě tedy jak?

Nelíbí se mi, že zejména sociální sítě často ovlivňují naše žáky a vedou je ke lhaní, a to i ze strany zákonných zástupců. Předkládají již při přihlášení otázku zalhat či nikoli. Sociální síť tak, jak je postavená, vybízí dítě k tomu zalhat. Lež je často podpořena ze strany zákonných zástupců. Pobídky k tomu, aby zadali falešná jména, falešné fotky. Potvrdí vyšší věk. Falešné údaje o sobě. ... a ještě je to nějak moc jednoduché... zalhat. To konfrontuje i nás samé, co pro nás pravda znamená.

Možná je to pro děti první setkání s tím, jestli jsou schopny respektovat hranice, i když na ně nikdo nedohlíží. Jestli jsou samy schopny si říct, tady už ta hranice je a sem už nesmím?

Určitě, ale otázkou je, jestli už jsou tohoto děti schopny. Proto jsme zákonní zástupci. Výrobci omezují hranici na 13 let. Ale zákonodárci dopouští používání tabletů již ve školkách.

Jak byste tedy vysvětlil pojem „zákonný zástupce“ z vašeho pohledu?

Ten vnímám jako zástupce dítěte před zákonem a také ve druhém směru zákonným zástupcem zákonů před dítětem.

Zabýval jste se otázkou zákonodárců a toho, proč omezují věkovou hranici na 13 let? To považuji za velmi vážný signál.

Přesně tak. Rodiče se nás ptají, kdy dát dítěti mobil a na jak dlouho. Odpovídám, že se tady vždycky pohybujeme v zóně, která není zdravá a někdy je i nebezpečná, aby

rodiče věděli, že máme jako učitelé zájem a přehled, ale nedokážu obecně odpovědět. Snad jen, že až je dítě zralé toto zodpovědně používat. Mám již spoustu příkladů, jaké má dopady nerozvážené dovolení, nebo dokonce samotnými rodiči nabízené používání digitálních technologií malými dětmi. Argumentuji tím, že dítě také nenecháme řídit auto, dokud nepřijde správný čas.

Jaký je váš názor k navyšování hodin výuky informatiky, a to již na 1. stupni základních škol?

Každý z nás musí dospět k tomu, že technologie jsou nutnost, ale způsob předávání dětem musí také být veden s ohledem na vývojovou psychologii. Bezpodmínečně musí být podložen výzkumy i sociologickými. Jistě nelze přehlížet zdravotní dopady bezbřehé digitalizace života dětí. Moje žena pracuje jako učitelka v mateřské škole a k zápisu jí tento rok přišla maminka se zatím dvouletým klučínou, který neposeděl, a maminka zdůrazňovala, že chlapec se bez tabletu nenají a ani neusne. Manželka mamince empaticky vysvětlila, že to není dobře, a ta odvětila, že si tedy tuto školku nezvolí. Já osobně jsem se setkal s tím, že dítě chtělo otočit stránku v knize posunutím prstem jako po displeji.

Rodiče jsou přetíženi a shledávám, že většina volí a vítá po návratu domů, že se děti tiše schoulí k tabletům a oni se mohou věnovat svým záležitostem. Je toho času tráveného s počítači ale zřejmě přespříliš. Nebo je to staromódní názor?

Jsme v době, kdy skutečně již nevidáme běhat děti v hrách ani na vesnicích. Kde jsou? Sedí u mobilů a hrají se sousedy počítačové online hry. A to ještě v tom lepším případě. My jako škola jsme do této doby neměli řešit např. kyberšikanu, ale nyní je již ze zákona dáno, že škola i do tohoto má právo vstupovat, a první otázky vedou k zaregistrování se dětí do různých TikToků, WhatsAppů apod., kde je podmínkou věk 18 let, za což nese odpovědnost vždy rodič. Ovlivňuje to pedagogickou činnost a my máme ohlašovací povinnost, když se řeší něco za hranicí zákona.

To je ale naprosto přeci šílené, že rodiče pořídí dítěti mobil, dovolí mu lhát a registrovat se na sítích a škola potom řeší důsledky jako kyberšikanu?

Na třídních schůzkách se snažím o osvětu, ale děti s takovýmto vybavením přicházejí již do první třídy. Dříve se mobily řešily v šesté nebo sedmé třídě. Děti vypráví o tom, že rodiče nevědí. Že hrají hry po nocích, kdy už rodiče spí. Dítě se stane rukojmím z obou stran. Je to třeba řešit s rodiči v individuálních rozhovorech. Rodič má zájem, aby se dítě dostalo na různé školy, ale když upozorníme na zhoršení prospěchu nebo zdravotní stránky dítěte, tak teprve často dojde k přehodnocení. Rodiče nezajímá ani školní řád, slyší teprve na odrazy na dítěti. Také často zařazujeme preventivní přednášky o digitálních technologiích a médiích pro rodiče i děti.

Myslím si, že důležité je, že děti chtějí být spolu, a na tom se snad dá stavět?

Ve škole jsme schopni používání mobilů zamezit. Vidím problém, že to běží ve volném čase, a na to jsme my učitelé krátcí. Je to ale něco, co ovlivňuje klima třídy. Ale nesmíme to přehlédnout. Musíme být obezřetní i k prvním příznakům závislosti. Jsme proškolení kurzy. Hlavně nesmíme rezignovat.

Jak přistupuje waldorfská škola k otázce digitálních technologií ve výuce?

Učitelské povolání je krásné. V této době, kdy na nás tlačí do vyučování přes PC a monitory ve výuce distanční, je potřeba být stále bdělý a hledat informace, abychom si byli jisti tím, co je ještě pro naše děti přínosem, a když jsem na pochybách, tak ověřovat a být kritický. Digitální přístup nemůže nahradit přístup pedagogický, který musí zůstat tomu digitálnímu nadřazený. Je velice důležité rozvíjet digitální kompetence dětí, ale proboha uvádět do tohoto imaginárního světa děti s respektem k jejich postupně se rozvíjejícímu chápání abstraktního světa a ne bezhlavě.

Měl byste nějaký vzkaz pro ostatní učitele naší doby?

Věnujme více pozornosti tomu, aby učení souviselo se životem a zkušeností.

Děkuji za rozhovor.

Příloha II. Přepis rozhovoru s paní Sophií

Rozhovor č. 4 (Sophie)

Sophie, ty máš dceru ve čtvrté třídě ve waldorfské škole. Jak na tebe, jako matku dítěte na škole s alternativním přístupem, působí tendence ministerstva k nárůstu používání digitálních technologií ve výuce, a to již na prvním stupni ZŠ?

Rozhodně to vnímám jako tlak, jako tlak na změnu. Ale jakým způsobem reflektovat fakt, že se nám svět strašně rychle mění před očima? Je to určitě historická etapa. Musíme ale velmi do hloubky přemýšlet o tom, jak děti vedeme v tomto směru, jak se stavíme k této výchově a vzdělávání. Nikdo neví, kam směřujeme. Víme jen, že míříme ke změně v umění žít v abstraktním světě.

Tvým mottem je věta: „Vzdělání je největším bohatstvím, které máme.“ A jak tedy vnímáš tuto dobu, kdy děti mají stejný přístup k internetu jako dospělí a jsou vedeny k používání PC již na prvním stupni?

Facebook říká, že budoucnost je ve virtuální realitě. Je to budoucnost zřejmě velice blízká. Ale jak se v tom neztratit, vid'? Často přemýšlím, jaké časové a věkové omezení a v kolika letech začít, aby takový přístup byl ještě zdravý z pohledu dítěte a jeho pohybu ve virtuálním světě.

Tuhle otázku nedokáže zodpovědně zatím nikdo zodpovědět, ale doba je zkrátka taková a my si do toho musíme stoupnout. Jak to tedy máte na waldorfu?

Problémem globálně na všech typech škol jsou rodiče a učitelé, kteří se často obávají opustit svou představu o vzdělávání ve školách, kteří si nedokáží představit školu bez biflování definic nazpaměť. Na straně rodičů je otevřít se změně a dát dětem prostor objevovat nově svět, potažmo školu a v ní přístup ke vzdělávání a získávání vědomostí. Otázka ale zní, jak dítě nenechat propadnout do digitálně-virtuální vrstvy a nedostat se do závislostí. Připravujeme děti na svět, o kterém nevíme, jaký bude, ale my rodiče a i učitelé máme děti na tento svět připravit.

Myslíš si, že naší cestou starší generace je péče o vztahy a komunikaci bez ztráty sociálních dovedností?

Přesně tak, o tom jsme už spolu vedly debaty (usmívá se a pokyvuje). Budoucností školy bude prostě primárně vytvářet možnosti sociálních vztahů, a to zkrátka nelze po síti. Stát reprezentuje veřejný zájem, je to struktura, která má umožnit rovnoprávný přístup ke vzdělávání, ať již je zprostředkováno přes technologie nebo ne. Ale rozhodnutí, kdy a v jaké míře třeba internet používat, musí nechat na nás, na rodičích.

A my rodiče si do toho musíme zodpovědně stoupnout a nenechat se jen bezmyšlenkovitě strhávat pozlátkem moderních přístrojů. Já osobně jsem v tomhle ohledu opatrná. Naše společnost..., rodiče i učitelé..., nechává ráda zodpovědnost na jiných. Úkolem státu je ale taky, alespoň doufám, ochrana. Ovšem kde je ta správná míra. Virtuální realita a obchodní zájmy platform se nesmí stát nesvobodou. Asi tak to cítím...

Má ale stát skutečně dostatečně silné nástroje?

Stát zajišťuje základní věci, ale ostatní je na nás (odmlčela se). A učitelé jsou státní zaměstnanci. Musí s rodiči diskutovat spoustu věcí, tak snad budou přístupní i k diskusím o míře, bezpečnosti a škodlivosti používání počítačů. Zatím ale netuším, jestli se mají o co opřít. Studií je asi zatím málo. Na třídních schůzkách slyším často dotazy rodičů směřované na učitele ve smyslu: „Jak dlouho mohou dítě nechat hrát denně hry?“ Sami cítili nejistotu a hledají správnou míru..., ale argumentují, že jim tablety doma a dítě u nich vytváří klid a že se děti přes hry učí angličtinu.

Co odpovídá učitel na takový dotaz? To mě zajímá.

No, že na tohle nedokáže odpovědět. To je jasný. Tohle se nikde nedočeš. Nevím, jestli by třeba dokázal odpovědět dětský doktor, vid'?

V dnešní době vzdělavatelé, učitelé a rodiče vnímají přesycenost levnou digitální zábavou, kdy by mohlo u dítěte dojít ke stagnaci a averzi k překonávání sama sebe. Jak je tedy motivovat, aby nezabředly do vod jen zábavných, kde zažívají úspěchy a libé pocity z nasbíraných..., jak tomu říkají..., no prostě zlatáků třeba?

No a tady bych asi hledala cestu. Určitě vést děti nejprve k četbě. Já tady pořádám spoustu akcí pro děti školního i předškolního věku a cítím, že tudy cesta vede, zkrátka jim skrze čtené příběhy pomáhat poznávat lidskost světa okolo nich samotných ve světě reálném a na takovém základě se teprve (a to postupně) vydat směrem v používání techniky k dohledávání informací, které si třeba potřebují ověřit. To chápu jako normální jev. Děti prostě potřebují dovednost používání počítačů, to do dnešní doby patří. Nerada bych si ale připustila, že čtení knih je přežitek. Na to jako knihovnice vůbec nechci ani pomyslet. Bylo by určitě blbý, kdyby se dítě pohybovalo jen ve virtuálu, to jo, ale to samé zase můžeme říct i obráceně. Víš, jak to myslím.

Úkolem revize RVP, o kterém spolu často mluvíme, je celkové zredukování obsahu a řekla bych změna v přístupu k vnímání výstupů kompetencí. Nejen memorovat, ale se zájmem sám nové vyhledávat. Tohle máš na mysli?

Jo. Zkrátka nejsem proti technice, a to ani na waldorfu anebo hlavně na waldorfu (směje se). Nemám tady strach z jednostrannosti. Mám důvěru v to, že učitelé povedou

děti k využívání technologií a rovnováhu v prožívání vykompenzují v dramatizaci, eurytmii a řemeslech.

Jsem přesvědčená, že hodnotový rámec, do kterého máme a musíme děti uvést, musí být pevným podstavcem výchovy a vzdělávání, na kterém budou následně vyrůstající generace stavět v digitálním prostoru. A tvůj názor?

Lidskost, empatie a láska je to, co máme dětem ukazovat, a tím je směřovat..., a to ještě před vstupem do školy (rychle dodává).

A máš tedy z něčeho ohledně technologizace obavu?

Obavu... (přemýšlí). Já nevím, jak to teď mají učitelé nastavené. Mám pocit, že teprve sami hledají, jak na to. Mají prý výjezdy na různá školení, kde se radí, jak informatiku nově, ale waldorfsky uchopit. O tom nás informují na třídních schůzkách. Mám v ně důvěru. A rodiče jsou veskrze přístupní pomalému a postupnému seznamování s digitálními technologiemi, ale určitě opatrně. Vždyť od první třídy máme jako rodiče dohodu, že mobily dáme dětem do rukou co nejdéle. Teprve nyní ve čtvrté se pár prvních rodičů rozhodlo dětem koupit tlačítkové mobily, protože dojíždějí a stalo se, že jim autobus ujel, a v blízkosti již nejsou žádné telefonní budky.

Všimla jsem si, že tady máš nainstalovaný nový počítač.

No vidíš, i v knihovně je technika. Je to pro návštěvníky, aby si mohli sami vyhledávat knihy. Kolegyně v knihovně na náměstí ale mají problém s tím, že tam začaly děti chodit hrát hry, tak žádají o nějaké jako rodičovské zámky, přes které nepůjde navštěvovat stránky, kde jsou hry. Tohle si myslím, že čeká i učitele. Budou muset být ostražití v tom, kam děti budou mít na těch tabletech, co se mají do školy kupovat, umožněný přístup. Neumím si to představit a absolutně jim to nezávidím.

Máte na škole ICT specialistu?

Ano. Je to pan učitel, co učí informatiku a matematiku. Na toho se budou učitelé prý obracet a on jim připravuje různá školení.

Kdybych tě poprosila o závěrečné shrnutí a vzkaz rodičům či pedagogům. Jaké by bylo?

Kompetence posoudit vhodnost dané digitální technologie pro výuku je v dnešní době jednou z významných dovedností učitele jako odborníka ve své profesi. A ten je zodpovědnou osobou, která by měla být schopna empaticky vnímat z pohledu žáka. A na straně rodičů nebyt laxní a nenechat děti sedět za počítačem, když si můžou třeba zahrát Člověče, nezlob se.

Děkuji za rozhovor.

Příloha III. Ukázky vyznačování v prepisech

Příloha II:

Rozhovor č. 2 (pan učitel Daniel)

Dobrý den, děkuji za ochotu k rozhovoru.

Doufám, že přijdou otázky, které zvládnou zodpovědět.

Naším rozhovorem bych si ráda udělala obrázek o digitální technice používané ve výuce. Co je podle vás jádrem této problematiky?

Záleží na nasměrování a úhlu pohledu. Ale určitě například otázka pravdy a lži na sociálních sítích.

Postavíme-li tedy otázku pravdy a lži a postojů k nim před nás jako před pedagogy, tak vnímáte sociální sítě tedy jak?

Nelíbí se mi, že zejména sociální sítě často ovlivňují naše žáky a vedou je ke lži. a to i ze strany zákonných zástupců. Předkládají již při přihlášení otázku zalhat či nikoli. Sociální síť tak jak je postavená vybízí dítě k tomu zalhat. Lež je často podpořena ze strany zákonných zástupců. Pobídky k tomu, aby zadali falešná jména, falešné fotky. Potvrdí vyšší věk. Falešné údaje o sobě. ... a ještě je to nějak moc jednoduché.... zalhat. To konfrontuje i nás samé, co pro nás pravda znamená.

Možná je to pro děti první setkání s tím, jestli jsou schopny respektovat hranice i když na ně nikdo nedohlíží. Jestli jsou samy schopny si říct tady už ta hranice je a sem už nesmím?

Určitě, ale otázkou je, jestli už jsou tohoto děti schopny. Proto jsme zákonní zástupci. Výrobci omezují hranici na 13let. Ale zákonodárci dopouští používání tabletů již ve školách.

Jak byste tedy vysvětlil pojem „Zákonný zástupce“ z vašeho pohledu?

Ten vnímám jako zástupce dítěte před zákonem a také ve druhém směru zákonným zástupcem zákonů před dítětem.

Zabýval jste se otázkou zákonodárců a toho proč omezují věkovou hranici na 13let? To považuji za velmi vážný signál.

Přesně tak. Rodiče se nás ptají, ^{průběh} kdy dát dítěti mobil a na jak dlouho. Odpovídám, že se tady vždycky pohybujeme v zóně, která není zdravá a někdy je i nebezpečná, aby rodiče věděli, že máme jako učitelé zájem a přehled, ale nedokážu obecně odpovědět. Snad jen, že až je dítě zralé toto zodpovědně používat. Mám již spoustu příkladů, jaké má dopady nerozvážené dovolení nebo dokonce **samotnými rodiči nabízené používání digitálních technologií** malými dětmi. Argumentují tím, že dítěti také nenecháme fídit auto, dokud nepřijde správný čas.

Jaký je váš názor k navyšování hodin výuky informatiky, a to již na 1. stupni základních škol?

^{neumca a cizka}
^{uukg} Každý z nás musí dospět k tomu, že **technologie jsou nutnost**, ale způsob předávání dětem musí také být veden s **ohledem na vývojovou psychologii**. Bezpodmínečně musí být podložen výzkumy i sociologickými. Jistě nelze přehlížet zdravotní dopady bezbřehé digitalizace života dětí. Moje žena pracuje jako učitelka v mateřské škole a k zápisu jí tento rok přišla maminka se zatím dvouletým klučínou, který neposeděl a maminka zdůrazňovala, že **chlapec se bez tabletu nenají a ani neusne**. Manželka mamince empaticky vysvětlila, že to není dobře a ta odvětila, že si tedy tuto školku nezvolí. Já osobně jsem se setkal s tím, že dítě chtělo otočit stránku v knize posunutím prstem jako po displeji.

Rodiče jsou přetíženi a shledávám, že většina volí a vítá po návratu domů, že se děti tiše schoulí k tabletům a oni se mohou věnovat svým záležitostem. Je toho času tráveného s počítači ale zřejmě přespříliš. Nebo je to staromódní názor?

^{uukg} Jsme v době, kdy skutečně již nevidáme běhat děti v hrách ani na vesnicích. Kde jsou? **Sedí u mobilů a hrají se sousedy počítačové online hry**. A to ještě v tom lepším případě. My jako škola jsme do této doby neměli řešit např. **kyberšikanu**, ale nyní je již ze zákona dáno, že škola i do tohoto má právo vstupovat a první otázky vedou k zaregistrování se dětí do různých Tick-tocků, WhatsAppů apod., kde je podmínkou věk 18let, za což nese odpovědnost vždy rodič. Ovlivňuje to pedagogickou činnost a my máme ohlašovací povinnost, **když se řeší něco za hranicí zákona**.

To je ale naprosto přeci šílené, že rodiče pořídí dítěti mobil, dovolí mu lhát a registrovat se na sítích a škola potom řeší důsledky jako kyberšikanu?

Prevence

Na třídních schůzkách se snažím o osvětu, ale děti již s takovýmto vybavením přicházejí již do první třídy. Dříve se mobily řešily v šesté nebo sedmé třídě. Děti vypráví o tom, že rodiče nevědí. Že hrají hry po nocích, kdy už rodiče spí. Dítě se stane rukojmím z obou stran. Je třeba řešit s rodiči v individuálních rozhovorech. Rodič má zájem, aby se dítě dostalo na různé školy, ale když upozorníme na zhoršení prospěchu nebo zdravotní stránky dítěte, tak teprve často dojde k přehodnocení. Rodiče nezajímá ani školní řád, slyší teprve na odrazy na dítěti. Také často zařazujeme preventivní přednášky

o digitálních technologiích a médiích pro rodiče i děti.

Myslím si, že důležité je, že děti chtějí být spolu a na tom se snad dá stavět?

Ve škole jsme schopni používání mobilů zamezit. Vidím problém, že to běží ve volném čase a na to jsme my učitelé krátkí. Je to ale něco, co ovlivňuje klima třídy. Ale nesmíme to přehlédnout. Musíme být obezřetní i k prvním příznakům závislosti. Jsme proškolení kurzy. Hlavně nesmíme rezignovat.

Jak přistupuje waldorfská škola k otázce digitálních technologií ve výuce?

Učitelské povolání je krásné. V této době, kdy na nás tlačí do vyučování přes PC a monitory ve výuce distanční je potřeba být stále bdělý a hledat informace, abychom si byli jisti tím, co je ještě pro naše děti přínosem a když jsem na pochybách, tak ověřovat a být kritický. Je velice důležité rozvíjet digitální kompetence dětí, ale proboha uvádět do tohoto imaginárního světa dětí s respektem k jejich postupně se rozvíjejícímu chápání abstraktního světa a ne bezhlavě.

Měl byste nějaký vzkaz pro ostatní učitele naší doby?

Věnujme více pozornosti tomu, aby učení souviselo se životem a zkušeností.

Děkuji za rozhovor.

ASPIRACE

Abstrakt

JANČIJOVÁ, M. *Digitální technologie v životě českých škol*. České Budějovice, 2024. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra pedagogiky. Vedoucí práce Mgr. Josef Nota, Ph.D.

Klíčová slova: digitalizace, digitální gramotnost, digitální technologie, digitální kompetence, pedagog, pedagogický pracovník, kybersikana, prevence

Práce se zabývá postoji pedagogů a rodičů k sílícímu trendu posilování digitálních kompetencí u žáků i učitelů na prvním stupni ZŠ. Teoretická část práce je věnována historicky postupnému pronikání důležitosti vzdělávání ve vztahu k technologiím do legislativních dokumentů, ze kterých školy vycházejí, a vysvětlení nových pojmů, které se začaly s novou dekádou digitalizace českého školství často objevovat v diskuzích zaměřených na technologie ve výuce. Praktická část výzkumu je realizována za pomoci pilotního šetření v prostředí běžných ZŠ i na školách, které se profilují jako alternativní, a to konkrétně polostrukturovanými rozhovory.

Abstract

Digital technology in the life of Czech schools

Keywords: digitization, digital literacy, digital technology, digital competence, educator, educational practitioner, cyberbullying, prevention

The bachelor thesis examines the perspectives of pedagogues and parents towards the growing trend of strengthening digital competencies among pupils and teachers at the primary level of elementary education. The theoretical segment of the thesis delves into the historical progression in gradual penetration of recognizing the significance of technology in education as reflected in legislative frameworks governing schools, alongside an elucidation of emerging concepts frequently discussed in the context of technology in education during the recent decade of digitalization in Czech education. The practical component of the research employs qualitative methodology, conducting semi-structured interviews within both regular elementary school environments and schools with alternative profiles.